

Landbouweffectenrapport

Regio Kempense Meren

algemeen rapport

Landeffectenrapport

Regio Kempense Meren

Colofon

Uitvoerder:

Vlaamse Landmaatschappij Antwerpen

Cardijnlaan 1

2200 Herentals

Tel 014 25 83 00

Fax 014 25 83 99

www.vlm.be

In opdracht van:

Provincie Antwerpen DRO_{IV}

departement Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit

Koningin Elisabethlei 22

2018 Antwerpen

tel. work 03 240 66 00

fax work 03 240 66 79

www.provant.be

Auteur:

Annelies Van Hauwermeiren

Coverfoto:

archief VLM 2009

Datum rapport

oktober 2010

status / revisie

definitief

INHOUD

SAMENVATTING.....	4
DEEL 1 : INLEIDING	6
1.1. Algemeen.....	6
1.2. Methodologie	6
DEEL 2 : EEN KADER VOOR DE LANDBOUW	8
2.1. Beleidskader	8
2.1.1. Landbouw.....	8
2.1.2. Leefmilieu en natuur	11
2.1.3. Ruimtelijke ordening	12
2.1.4. Beleid voor de inrichting van het buitengebied: de grondenbank	14
2.2. Juridisch kader.....	15
2.2.1. Maatregelen om de landbouw te sturen vanuit de beleidsopties: GLB	15
2.2.2. Ruimtelijke bestemmingen binnen het studiegebied	17
2.2.3. Maatregelen ter bescherming van het milieu	21
DEEL 3 : LANDBOUWKUNDIGE ASPECTEN VAN HET GEBIED	24
3.1. Bodem	24
3.1.1. Textuur en drainage (kaart 7)	24
3.1.2. Overstromingskaart	25
3.2. Kavelstructuur	26
3.2.1. Kavelligging (kaart 8) en afstand tot de bedrijfszetel	26
3.2.2. Gemiddelde perceelsgrootte.....	27
3.2.3. Eigendomsstructuur	28
3.3. Bodemgebruik (kaart 9)	28
DEEL 4 : BESCHRIJVING VAN DE GEËNQUÊTEERDE BEDRIJVEN	29
4.1. Lokalisatie van de bedrijven.....	29
4.2. Typologie van de bedrijven (kaart 10).....	30
4.3. Sociologische kenmerken	31
4.3.1. Inkomensvorming gezin (kaart 11).....	31
4.3.2. Leeftijd (kaart 14)	32
4.4. Bedrijfseconomische kenmerken	33
4.4.1. Bedrijfsoppervlakte.....	33
4.4.2. Productieomvang.....	34
4.4.3. Veestapel	35
4.4.4. Ruwvoederbalans	35
4.4.5. Geschatte verhouding mestproductie/plaatsingsruimte	36
4.5. Verbrede en meer milieuvriendelijke vormen van landbouw	37

4.6. Perspectieven	38
DEEL 5 : IMPACT OP DE LANDBOUW	40
5.1. Belang van de gronden voor de gebruiker.....	40
5.1.1. Absolute en relatieve oppervlakte	40
5.2. Waardering van de gronden en perceptie van de betrokken gebruikers	42
DEEL 6 : FLANKERENDE MAATREGELEN	43
6.1. Algemene maatregelen	45
6.1.1. Juridische zekerheid.....	45
6.1.2. Snelle en duidelijke informatie	45
6.1.3. Bewaking uitvoering flankerend beleid	46
6.2. Maatregelen op bedrijfsniveau.....	46
6.2.1. Fasering van de realisatie van de zandontginning	46
6.2.2. Globale evaluatie van de toekomstperspectieven voor bedrijven die ook via andere initiatieven van de overheid aan ruimte inboeten.	47
6.2.3. Grondruil als alternatief voor onteigening	47
6.2.4. Aankoop in der minne	48
6.2.5. Pachtuittredingsvergoeding.....	49
6.2.6. Onteigening	49
6.2.7. Bedrijfsverplaatsing (herlocalisatie) en bedrijfsonteigening	49
6.2.8. Extra stimuli	50
6.3. Samenvatting	51
CONCLUSIES	52
BIJLAGEN	54
A. Tabellen- en figurenlijst.....	54
B. Kaartenlijst	54
C. Enquêteformulier	55
D. Fictieve bedrijfsfiche	70

SAMENVATTING

De provincie Antwerpen maakte recent een Kaderplan op voor de regio van de Kempense Meren. Dit Kaderplan overweegt ondermeer enkele gewestplanbestemmingswijzigingen. Zo zijn het Zilvermeer en enkele andere plekken in de regio (Schansheide en Broekbeemden) momenteel reserverzandontginningsgebied, maar zou men deze de bestemming 'recreatie' of 'natuur' willen geven via een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP). Daarom is een nieuw zoekgebied voor reservezandontginningsgebied in de omgeving rond Postel afgebakend.

Door het Departement Ruimtelijke Ordening en Mobiliteit (DROM) van de provincie Antwerpen werd aan de VLM gevraagd om een landbouweffectenrapport op te maken voor dit zoekgebied. Dit om de aanwezige landbouw te beschrijven, knelpunten te signaleren en een flankerend beleid op maat van de betrokken bedrijven voor te stellen.

De landbouw is voortdurend onderhevig aan veranderingen van het beleid en het juridisch kader. Vanwege de grote investeringslast in de landbouw, is rechtszekerheid echter van groot belang. In het studiegebied zitten de landbouwers in principe goed: het gaat hoofdzakelijk om landschappelijk waardevol agrarisch gebied dat herbevestigd is op Vlaams niveau. Hierop is de algemene bemestingsnorm van toepassing. Wel ligt bijna het volledige studiegebied in Vogelrichtlijngebied en grenst het aan Habitatrictlijngebied en Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN). In het studiegebied zelf en in de ruimere omgeving zijn ook natuurgebieden aanwezig. Deze juridische bestemmingen worden verder besproken in deel 2 van deze studie.

Deel 3 van dit rapport beschrijft de landbouwkundige aspecten van het gebied. Het volledige gebied bestaat uit droge, vochtige of natte zandgronden en is niet gevoelig voor overstromingen. Vele percelen zijn voorzien van beregeningsinstallaties om de zandbodem vochtig genoeg te houden. De gemiddelde perceelsgrootte is in dit gebied 4 keer groter dan gemiddeld in heel Vlaanderen.

In het gebied liggen 6 bedrijfszetels met bijhorende huiskavel. Dit laatste zijn de percelen die aansluiten op de bedrijfszetel en zijn zeer belangrijk voor de landbouwbedrijven.

Elk van de landbouwers waarvan op basis van de eenmalige perceelsregistratie (EPR) en/of de mestbankaangifte bekend is dat hij in 2008 gronden in gebruik had in het projectgebied werd –indien hij wenste deel te nemen– bezocht voor een gesprek en een enquête. Er werden vragen gesteld over hun percelen (deel 3), economische en sociale aspecten van het bedrijf (deel 4), de mogelijke impact op het bedrijf (deel 5) en de interesse voor flankerende maatregelen (deel 6).

Zo werden 33 gebruikers gecontacteerd en werden er uiteindelijk 28 enquêtes afgenomen. Slechts 26 van de 28 geënquêteerden heeft in 2010 nog gebruikgronden in het gebied. Hiervan zijn er 20 landbouwer in hoofdberoep, 4 landbouwers hebben een pensioensgerechtigde leeftijd en 2 zijn landbouwer in nevenberoep. Ze gebruiken samen 757 ha in het projectgebied. Het grootste deel van de bedrijven zijn bedrijven met als hoofdrichting akkerbouw (15), daarnaast hebben ook nog 9 bedrijven akkerbouw als neventak. Er zijn in het gebied ook varkens- (5), melkvee- (2) en pluimveebedrijven (1) actief naast een boomkweker en een fruitteeltbedrijf. Op vlak van bedrijfsoppervlakte en

economische productieomvang zijn de meeste bedrijven zeer groot, met een gemiddelde bedrijfsoppervlakte van 30 ha.

De geënquêteerde bedrijven kunnen ingedeeld worden in een 6-tal groepen naargelang de mogelijke impact van een toekomstig RUP in het gebied (zie ook tabel 21 in deel 6.3):

- Wijkers: bedrijven die (eventueel) bereid zijn hun percelen in het projectgebied niet verder te gebruiken indien de voorwaarden om te wijken voldoende goed zijn.
 - o 1 bedrijf dat verderaf is gelegen wil eventueel een pachtuitredingsvergoeding als het daarmee een perceel dichterbij de bedrijfszetel terug kan pachten.
 - o 1 bedrijf wil eventueel een bedrijfsverplaatsing als de voorwaarden goed zijn.
- Blijvers: bedrijven die hun activiteiten in het gebied willen verder zetten.
 - o 21 bedrijven willen graag ruilgrond indien ze hun gebruiksgronden zouden verliezen in het gebied. Hier zitten zowel seizoenspachters, pachters als eigenaars tussen. De oppervlaktes van de betrokken bedrijven binnen de perimeter liggen hierbij tussen de 3 en de 67 ha.
 - o 1 bedrijf geeft aan dat het eigenaar wil blijven van zijn gronden onafhankelijk van de plannen die er zijn op de gronden.
 - o 1 bedrijf geeft aan dat het geen uitspraken wil doen over flankerende maatregelen indien het gronden zou verliezen omdat het eerst koste wat kost wil proberen verder te boeren waar het bedrijf nu gelegen is.
- Onbeslist: bedrijven die aangeven dat hun keuze voor een scenario afhankelijk zal zijn van de voorwaarden. Ze geven aan dat de plannen en mogelijke flankerende maatregelen nu te vaag zijn om een keuze te maken.

Tabel 21 (in deel 6.3) vat de oppervlaktes per flankerende maatregel samen op basis van de voorkeursscenario's per bedrijf. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de exacte locatie voor een eventueel reservezandontginningsgebied nog niet is afgebakend en dat de oppervlaktes die hier worden weergegeven veel groter zijn dan de oppervlakte die men deze bestemming wil geven.

Als besluit kan men stellen dat er binnen het studiegebied een aantal bedrijven betrokken zijn die zeer zwaar getroffen worden indien de plannen doorgaan op hun gronden:

- 6 bedrijven geven tijdens de enquête aan dat ze hun bedrijf zullen moeten sluiten indien ze hun gronden in het projectgebied verliezen.
- 22 bedrijven zijn minstens met 10 ha en minstens 20% van de totale bedrijfsoppervlakte in het studiegebied gelegen. Waarvan 4 bedrijven met meer dan 80% van hun gronden in het gebied liggen en eveneens 4 bedrijven meer dan 50 ha grond in gebruik hebben in het gebied.

Voor bovenvernoemde bedrijven is extra begeleiding en een sterk flankerend beleid van belang indien hun gronden effectief uit gebruik gaan.

Een goede werking van een lokale grondenbank is echter belangrijk voor alle bedrijven met een mogelijk oppervlakteverlies. Verder is een snelle, duidelijke communicatie over de stand van zaken een must met het oog op het lokaal draagvlak en een goed verloop van het proces.

DEEL 1 : INLEIDING

1.1. Algemeen

Het Departement Ruimtelijke Ordening & Mobiliteit (DROM) van de provincie Antwerpen vroeg aan de Vlaamse Landmaatschappij een LER op te stellen voor een aantal afgebakende gebieden in de regio Kempense Meren in functie van het zoeken naar een nieuwe reservegebied voor zandontginning. Dit LER is een voorbereidend onderzoek in kader van een RUP (Ruimtelijk UitvoeringsPlan), waarbij het functioneren van de landbouw binnen het zoekgebied onderzocht wordt. Op die manier kan de meest geschikte zone voor ontginningsgebied, vanuit het oogpunt van de landbouw, naar voren komen.

De perimeter van dit LER (zie kaart 1) bestaat hoofdzakelijk uit het herbevestigd gebied (HG) "Landbouwgebied tussen Diel en Luiksgestelse Heide" aangevuld met enkele aangrenzende percelen die naar boven zijn gekomen in een studie van Arcadis naar zoekgebieden voor zandontginning. Deze studie werd opgemaakt in het kader van het Kaderplan Kempense Meren van de provincie, maar tijdens de loop van dit LER is het studiegebied terug breder opengetrokken in het kader van het plan-MER (plan milieueffectenrapport).

De totale perimeter van het studiegebied bedraagt zo 987,5 ha.

De agrarische gebieden in bovenvermeld HG werden herbevestigd als agrarisch gebied met die beleidsmarginen die binnen het gebied een ruimtelijk uitvoeringsplan kan opgemaakt worden voor de geplande ontginning van kwartszand ter hoogte van Zeven Heerlijkheden.

1.2. Methodologie

Om de effecten van een vervangend reservezandontginningsgebied op de aanwezige landbouw te kennen is het nodig de landbouw in het studiegebied eerst grondig in kaart te brengen.

Verzamelen van gegevens

Binnen de onderzoeksperimeter, werden de landbouwpercelen en de bijhorende bedrijven bestudeerd uitgaande van hun registratie bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) en VLM, mestbank (productiejaar 2008). Het betreft in totaal 756,8 ha landbouwgronden in gebruik door 36 landbouwers. Deze gegevens werden aangevuld met recentere informatie (productiejaar 2010) uit de enquêtes (zie verder).

Landbouwers en tuinders die minder dan 2 ha in gebruik hebben of minder dan 300 kg fosfaat produceren zijn niet verplicht aangifte te doen van hun grondgebruik. Zij maken in principe geen deel uit van de datasets van de eenmalige perceelsregistratie (EPR) en van de mestbank. Het betreft meestal zeer kleinschalige landbouwactiviteiten als hobby of nevenberoep. Aangezien de registratie bij de mestbank van het onderzoeksgebied ongeveer gebiedsdekkend is in het agrarisch gebied, wordt er vanuit gegaan dat er geen landbouwbedrijven zijn die niet zijn opgenomen in deze datasets.

Om een concreet zicht te krijgen op de bedrijven die rechtstreeks getroffen zouden worden door dit RUP, werd verder ingezoomd op het gebied. Hiervoor werden alle 36 betrokken landbouwers in het gebied gevraagd om op vrijwillige basis mee te werken aan de enquête van dit LER. Ze werden eerst per brief uitgenodigd op een informatievergadering. Deze vergadering ging door op 3 mei 2010 om 20u in het Ecocentrum De Goren te Mol. Vervolgens werden de landbouwers telefonisch gecontacteerd voor een afspraak.

Volgens de mestbankgegevens zijn er 36 gebruikers actief in het gebied in 2008 (36 landbouwnummers). Uiteindelijk werden 28 enquêtes afgenomen. Redenen hiervoor zijn:

- 3 bedrijven hebben 2 landbouwnummers, maar behoren tot leden van éénzelfde gezin (man-vrouwbedrijven of vader-zoonbedrijven). Ze werden als één bedrijf geënuquêteerd;
- Eén landbouwer geeft aan dat zijn vader professionele landbouwer was, maar dat hij enkel hobbylandbouwer is en niet wenst deel te nemen aan de enquête;
- Twee bedrijven geven aan dat ze afhankelijk zijn van de eigenaar van de gronden en dat ze zelf niet wensen deel te nemen aan deze enquête. De eigenaar van hun gebruiksgronden zal hen wel op de hoogte stellen. Één van deze 2 bedrijven zet enkel mest af in het gebied;
- Één bedrijf dat verder af is gelegen, geeft de gronden aan, maar heeft een regeling met lokale landbouwers om de gronden te bewerken. Hier werden, in overleg met dit bedrijf, de landbouwers die de gronden bewerken geënuquêteerd, niet het bedrijf dat de gronden aangeeft;
- Één landbouwer die enkel mest afzet in het gebied wenste niet deel te nemen aan deze enquête omdat hij zijn mest bij verlies van gronden elders kan afzetten of kan verwerken.

Daarnaast is het belangrijk mee te geven dat sommige percelen in gebruik zijn door 2 tot 3 landbouwers. De ene gebruikt ze voor de bemesting, de andere voor de gewasproductie en/of de toeslagrechten. Indien deze landbouwers verwant zijn (man-vrouw of vader-zoon) werd slechts één enquête afgenomen. Bij de andere landbouwers werd bij alle betrokkenen een enquête afgenomen.

Één landbouwer had in 2008 gronden in het gebied in gebruik, maar in 2010 niet meer. Een andere landbouwer heeft om de 3 à 4 jaar gronden in het gebied in gebruik, maar niet in 2010. Bij beide werd wel een enquête afgenomen.

Algemeen kan gesteld worden dat er een goede samenwerking met de landbouwers plaats vond, aangezien bijna alle actieve landbouwbedrijven geënuquêteerd konden worden. Slechts van 4 (delen van) percelen (6,6 ha) waarvan geweten is via de EPR en mestbankaangifte dat ze in landbouwgebruik zijn, zijn geen gegevens verzameld dmv enquêtes.

Analyse van het studiegebied en de betrokken bedrijven

Dit rapport is dan ook grotendeels gebaseerd op de verwerkte gegevens van de gesprekken met de landbouwers en landbouwsters. Voor die gesprekken werd een uitgebreide vragenlijst gehanteerd (zie bijlage 1). De verzamelde gegevens werden uitgebreid geanalyseerd en samengevat in dit rapport. Enerzijds werd het studiegebied zelf besproken, meer bepaald de

juridische en bodemkundige kenmerken. Anderzijds werden de bedrijven besproken: kavelligging, economische kenmerken, ...

Analyse van de impact en voorstel flankerende maatregelen

Tenslotte werd ook de mogelijke impact van de plannen voor reservezandontginningsgebieden op de betrokken bedrijven bekeken. Dit gebeurde op gebiedsniveau, maar ook op bedrijfsniveau. Per bedrijf werd een individuele fiche opgemaakt, waarin de landbouwkundige kenmerken van het bedrijf samengevat worden. Een kaartje geeft ook de bedrijfspercelen en de bedrijfszetel weer ten opzichte van het projectgebied. Per bedrijf wordt een voorstel gedaan voor flankerende maatregelen. Een fictieve voorbeeldfiche is terug te vinden in bijlage (bijlage 2).

Deze fiches werden teruggekoppeld met de landbouwers, om foute interpretaties te vermijden. Bovendien kregen zij de kans om eventuele opmerkingen mee te delen op een tweede informatievergadering (11 oktober 2010) waar de resultaten van het algemene deel van de studie aan hen werden voorgesteld.

Tijdens deze terugkoppelende infovergadering werden volgende opmerkingen gegeven:

- Wordt er voldoende rekening gehouden met verbeteringswerken zoals beregeningsinstallaties die de waarde van de gronden doen stijgen.
- Kunnen er geen scenario's worden opgemaakt voor effectieve zandontginningsgebieden. Nu blijft het allemaal heel vaag.
- Kan er geen planologische ruil plaatsvinden. Waarom wordt er precies enkel gezocht naar reservezandontginningsgebied in landbouwgebied?
- Kan er meer detail gegeven worden over de 6 bedrijven die tijdens de enquêtes aangaven dat ze mogelijks hun bedrijf zullen moeten sluiten indien hun gronden uit landbouwgebruik genomen worden.
- Is er een mogelijkheid voor nabestemming landbouw?
- Kan er meer informatie worden opgenomen ivm de eigendomssituatie in het gebied?
- Kan er een overzichtskaart worden opgemaakt voor heel het LER?

Een aantal van deze opmerkingen horen eerder thuis in het plan-MER dat parallel loopt aan dit LER. Een aantal opmerkingen zijn van toepassing op het LER en zijn in de mate van het mogelijke aangepast.

DEEL 2 : EEN KADER VOOR DE LANDBOUW

2.1. Beleidskader

2.1.1. Landbouw

De omgeving waarbinnen de Vlaamse land- en tuinbouwers werken, heeft de voorbije 10 à 15 jaar grote veranderingen ondergaan en momenteel worden er nog heel wat veranderingen voorbereid. Het Europese landbouwbeleid werd stap voor stap hervormd als gevolg van de toenemende vrijmaking van de wereldmarkt, de beperking van het EU-landbouwbudget en de maatschappelijke vragen ten opzichte van landbouw.

Deze veranderingen hebben geleid tot een situatie waarin een hoge productie niet noodzakelijk leidt tot een aanvaardbaar inkomensniveau voor de landbouwer. Door de meer

marktgerichte aanpak zijn de prijzen niet langer gegarandeerd en moeten boeren meer en meer die producten produceren waarvoor er een vraag bestaat en waarvoor de consument een aanvaardbare prijs wil betalen. Prijschommelingen en de daarbij horende risico's zijn de laatste jaren duidelijk voelbaar geworden voor de individuele Vlaamse landbouwbedrijven.

Het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, de Health Check en verder

Agenda 2000 bepaalde het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) voor de periode 2000-2008. Dit werd in 2003 bijgesteld door de "Mid Term Review" (MTR) en in 2008 aangepast door de "Health Check" die het beleid bepaalt tot 2013. Bij deze laatste hervorming werd het lopende beleid grotendeels doorgetrokken maar zijn er toch een aantal opvallende aanpassingen (zie ook 3.2.1).

Zo is de geleidelijke uitbreiding van het Europese melkquotum verder gezet, met het oog op een zachte landing van de melkquota in 2015, namelijk de afschaffing ervan. Concreet gaat het om een uitbreiding met jaarlijks 1%. Hiervan zijn evaluatiemomenten voorzien in 2010 en 2012 om te kunnen inspelen op wijzigende omstandigheden. Onder meer op vraag van Vlaanderen is ook een belangrijke vetcorrectiecoëfficiënt doorgevoerd, waardoor de Vlaamse melkveehouders binnen hun quotum 3,6% meer melk kunnen produceren.

Een ander belangrijk onderdeel van de Health Check is de verdere modulatie of de overheveling van middelen van de eerste pijler (inkomenssteun) naar de tweede pijler (plattelandsbeleid). De inkomenssteun voor de landbouwers wordt dus jaarlijks verder afgeroomd. De middelen van de modulatie komen in het plattelandsbeleid terecht en moeten daar besteed worden aan maatregelen inzake klimaatverandering, hernieuwbare energie, waterbeheer en biodiversiteit. Onder meer op vraag van Vlaanderen werd beslist dat deze extra middelen ook voorzien kunnen worden voor een aantal innovatieve investeringen.

Vanaf 1 januari 2010 zijn zo goed als alle toeslagrechten in de akkerbouw ontkoppeld, evenals de premies voor rundvlees en kalveren, met uitzondering van de gekoppelde zoogkoeienpremie die ook na 2013 behouden kan blijven. In de melkveehouderij en de graansector zijn de marktondersteunende mechanismen wel overeind gebleven. De verplichte braaklegging is dan weer definitief afgeschaft.

Tenslotte is er extra aandacht voor jonge landbouwers. De maximale investeringslimiet voor jongeren die een bedrijf willen overnemen werd immers opgetrokken van 55.000 naar 70.000 €.

Een andere aanpassing sinds december 2009 - na goedkeuring van het Verdrag van Lissabon door alle lidstaten - is dat een groot deel van de Europese landbouw- en visserijdossiers volgens de medebeslissingsprocedure behandeld zullen worden door het Europese Parlement.

Momenteel zijn de besprekingen aan de gang voor het GLB na 2013. Dit voorjaar organiseerde de Europese Commissie een publiek debat over de toekomst van het GLB. Onder het huidige Belgische EU-voorzitterschap wil Vlaanderen hier zijn steentje toe bijdragen. Minister Peeters geeft in zijn beleidsnota aan dat Vlaanderen wil meewerken aan een duurzame hervorming van het Europees landbouwbeleid na 2013, waarbij voldoende middelen worden uitgetrokken om een redelijk inkomen te garanderen aan boeren en

tuinders en om een kwaliteitsvolle, veilige, gezonde, milieuvriendelijke en betaalbare voedselproductie en een leefbaar platteland te garanderen. In functie daarvan wil hij de verdere versterking ondersteunen, maar ook de vereenvoudiging van de cross compliance die de directe bedrijfstoelagen koppelt aan ecologische en maatschappelijke randvoorwaarden.

Accenten gelegd in de beleidsnota van de Vlaamse Minister van Landbouw en Plattelandsbeleid Kris Peeters

In deze beleidsnota wordt aangehaald dat landbouw in Vlaanderen historisch gezien steeds een belangrijke economische rol heeft gespeeld, gezien de relatief goede en vruchtbare landbouwgrond. Landbouw is de voornaamste ruimtegebruiker in Vlaanderen, maar staat onder enorme druk door verstedelijking, vertuining, versnippering en andere transformaties op het platteland. De multifunctionaliteit op het platteland levert hindernissen voor de bedrijfsvoering op (schaalvergroting, vestiging van nieuwe bedrijven), maar biedt tegelijk ook kansen voor de professionele landbouw. Landbouw levert namelijk ook diensten zoals landschaps- en natuurbeheer, thuisverwerking en -verkoop, hoevertoerisme, zorgfuncties, biologische producten, enz.

Om de uitdagingen van morgen aan te gaan, zal de Vlaamse Regering op Vlaams niveau werk maken van een landbouwbeleid dat innovatie koppelt aan duurzaamheid, rekening houdend met kostenefficiëntie en rechtszekerheid. Daarbij wil ze streven naar een faire en transparante prijsvorming in alle geledingen van de voedselkolom.

In het Vlaamse toekomstplan "Vlaanderen in actie" is volgend engagement voor landbouw opgenomen: "In 2020 heeft Vlaanderen een performante landbouw die de vergelijking met de Europese landbouweconomische topregio's kan doorstaan". Op basis van een zinvolle en werkbare benchmarking voor de Vlaamse landbouw zal een gepast beleid worden ontwikkeld om de Vlaamse positie op zijn minst te handhaven en waar mogelijk te verbeteren. Zowel wat betreft de economische invalshoek als toegevoegde waarde, rentabiliteit en export, maar ook de sociale en milieuaspecten dienen hierin voldoende aan bod te komen.

Het uitgewerkt document 'Naar een Vlaams plattelandsbeleid' wordt integraal opgenomen als actieprogramma. Bijzondere aandacht zal besteed worden aan de versterking van de bestuurs- en financiële kracht van de gemeenten met specifieke plattelandskenmerken.

De specifieke uitdagingen voor de landbouw- en voedingssector op het vlak van productiviteit en innovatie hebben betrekking op:

- het veranderend klimaat en de uitstoot van broeikasgassen;
- de achteruitgang van de biodiversiteit;
- de toenemende druk op inputs zoals grond, water, energie en voedingsstoffen;
- de stijgende, concurrerende en fluctuerende vraag naar landbouwgrondstoffen;
- de vraag naar de productie van publieke goederen en
- de noodzaak om de totale milieu-impact te reduceren.

Dit alles moet echter ook op een rendabele manier gebeuren.

Wat de afbakening van de agrarische structuur betreft, is het voor een agrarisch ondernemer van groot belang dat er voor zijn onderneming ruimte bestaat met voldoende juridische zekerheid. De juridische verankering van het agrarische gebied en de afbakening van de verschillende buitengebiedfuncties zal verder uitgewerkt worden conform de taakstellingen

van het huidige Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Ook zal de nodige aandacht gaan naar de verdere uitwerking van het flankerende beleid bij grote infrastructuurwerken via een decretaal initiatief en de faire uitvoering van de regelingen voor kapitaalschade en gebruikersschade.

In deze beleidsnota wordt ook het belang van landbouwimpactstudie (LIS) en LERs aangegeven. "Deze studies zijn onontbeerlijk bij alle projecten en processen met een belangrijke impact op de aanwezige landbouwstructuur. Uit de talrijke ervaringen is gebleken dat deze methodiek van LIS en LER uitstekende faciliterende instrumenten zijn. Ze creëren immers meer draagvlak zowel bij de projectuitvoerders als bij de getroffen landbouwers."

Specifiek met betrekking op de herbevestigde gebieden wordt gesteld dat deze LIS en LERs dienen opgesteld te worden om de impact in kaart te brengen van de ruimtelijke uitvoeringsplannen zodat het nodige flankerend beleid op maat van de betrokken landbouwers kan worden uitgewerkt.

Hierbij zou, wat onteigeningen betreft, een vergelijking opgemaakt worden met onze buurlanden, waarin zowel de procedure als de financiële compensatie aan bod komt.

2.1.2. Leefmilieu en natuur

Accenten gelegd in de beleidsnota van de Vlaamse Minister voor Leefmilieu en Natuur, Joke Schauvliege

De basisdoelstelling van het Vlaams leefmilieu- en natuurbeleid is het streven naar een hoog beschermingsniveau voor de huidige en toekomstige generaties. Dit gebeurt via de bescherming van mens en milieu, de duurzame aanwending van de grondstoffen en de natuur, het behoud en de bevordering van biologische en landschappelijke diversiteit en de zorg voor het klimaat.

Vlaanderen is een materiaalintensieve regio. De toenemende productie en consumptie leiden tot een verhoogde vraag naar grondstoffen en materialen, waarvan slechts ca. 10% wordt ingevuld door eigen ontginningen, de rest wordt aangevoerd uit het buitenland en is afkomstig van alternatieven (o.a. recyclage, technologische ontwikkelingen). Milieudruk ontstaat zowel bij de ontginning als bij de toepassing van materialen en grondstoffen.

Vlaanderen heeft ook een intensieve landbouwsector. De beschikbare landbouwoppervlakte is sterk versnipperd, waardoor de landbouw sterk interageert met overige vormen van landgebruik. In het bijzonder ondervinden natuurlijke systemen vaak een directe impact van landbouwactiviteiten.

In haar beleidsnota schrijft de minister dat ze "ervoor zal ijveren dat in Vlaamse projecten met impact op de open ruimte steeds flankerende maatregelen voor landbouw, natuur, landschap en recreatie voorzien worden. Waar mogelijk moeten we een stap verder gaan en projecten met grote impact inbedden in een breed beleidsdomeinoverschrijdend initiatief van gebiedsontwikkeling, waarbij de kernkwaliteiten niet aangetast maar in tegendeel op niveau van een gebied versterkt worden via een scala aan maatregelen."

Lokale grondenbanken en de gerichte opbouw van een grondreserve, moeten garant staan voor de nodige grondmobiliteit en beletten dat grondprijzen in de hoogte gaan. De juridische en financiële omkadering van de werking van de lokale grondenbanken worden verbeterd.

Dit kan meer mogelijkheden bieden voor het ruilen van gronden, zowel voor eigenaars als voor gebruikers.

2.1.3. Ruimtelijke ordening

Accenten gelegd in de beleidsnota van Philip Muylers, Vlaams minister voor Ruimtelijke Ordening

In deze beleidsnota wordt vermeld dat het platteland een aantal transformaties doormaakt als gevolg van nieuwe maatschappelijke vragen inzake recreatieve voorzieningen, energieproductie of specifieke economische activiteiten die de open ruimte opzoeken of er inherent mee verbonden zijn, zoals bijvoorbeeld delfstofwinning. Er wordt gesteld "dat de basisfunctie van de ruimte bestemd voor landbouw, de biodiversiteitsdoelstellingen en de erfgoedwaarde van de open ruimte hierdoor niet in het gedrang gebracht mogen worden. We zullen op deze uitdagingen een antwoord geven door een afwegingskader te ontwikkelen waarin de instrumenten voor een oplossing worden aangereikt."

Ook wil men de rechtszekerheid van landbouwbedrijven gelegen binnen herbevestigd (agrarisch) gebied optimaliseren. Specifiek voor dit studiegebied, dat zich bijna volledig in herbevestigd gebied (HG) bevindt, is echter een beleidsruimte inbegrepen op gewestelijk of provinciaal niveau voor de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan voor de geplande ontginning van kwartszand ter hoogte van Zeven Heerlijkheden.

Context van Ruimtelijke Ordening

Juridisch werd de bestemming van gronden vastgelegd in de gewestplannen. Enerzijds kunnen deze bestemmingen gewijzigd worden door het opmaken van ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUPs) die de visies, uitgewerkt in de structuurplannen, concreet vertalen. Dit is zo voorzien in het decreet op de ruimtelijke ordening (decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening).

Op Vlaams niveau krijgen de accenten die gelegd worden in de beleidsnota Ruimtelijke Ordening, concreet gestalte bij de uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV). Voor dit RSV werd een evaluatie van de toestand gemaakt en werden de ruimtelijke aanspraken van de verschillende maatschappelijke activiteiten afgewogen. De inbreng vanuit landbouw werd gestuurd door het departement Landbouw en Visserij, afdeling Duurzame Landbouwoontwikkeling.

Op die basis werd een visie geschetst op de gewenste ontwikkeling. Deze visie werd vertaald in de gewenste ruimtelijke structuur. Het RSV doet in principe voorstellen voor de periode tot 2007; in de praktijk zal deze visie wellicht heel wat langer meegaan.

Het RSV zegt niet alleen hoe de Vlaamse ruimte er in de toekomst kan uitzien, maar ook welke middelen en welke instrumenten daartoe moeten worden ingezet. Het is dus geen plan zoals de gewestplannen, maar een kader dat de krachtlijnen van het toekomstige ruimtegebruik weergeeft. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen formuleert dan ook een aantal kwantitatieve opties met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkeling van verschillende activiteiten en functies (zie tabel 1).

Bestemming	Huidige gewestplannen	Gewestplannen in 2007	
			waarvan verwevingsgebied
Landbouw	806.000	750.000	70.000
Wonen	227.500	227.500	
Reservaat en natuurgebied	112.000	150.000	
Bosbouw	43.000	53.000	40.000
Overig groen	34.000	34.000	30.000
Industrie	55.000	62.000	
Recreatie	17.500	18.500	10.000
Overige bestemmingen	57.000	57.500	
Totaal	1.352.000	1.352.000	150.000

**Tabel 1: Ruimteboekhouding uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
Afbakening van de natuurlijke en de agrarische structuur**

Anderzijds loopt de afbakening van de agrarische en de natuurlijke structuur, wat een verdere uitwerking is van de visie van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Binnen dit planproces moeten er zones aangeduid worden voor natuurverbindingen en verweving. In 2004 werd voor het buitengebied gestart met de afbakening van deze gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur. Dit verloopt in twee stappen:

1. Tijdens een eerste stap (de visievorming) werd in overleg met gemeenten, provincies en belangengroepen een ruimtelijke visie opgesteld die in hoofdlijnen aangeeft wat de belangrijke structuren zijn op Vlaams niveau.
2. De realisatie en uitvoering van deze visie is de tweede stap. Deze verloopt via twee sporen.
 - 2.1 Enerzijds werd door de Vlaamse regering beslist om gebieden af te bakenen waar geen bijkomende vragen naar natuur en bos spelen en waar het huidige gewestplan de gewenste ruimtelijke visie onderschrijft. Deze gebieden zijn beleidsmatig herbevestigd. Een gebied aanduiden als 'herbevestigd gebied' betekent concreet dat hierbinnen de gele en groene gewestplanbestemmingen (landbouw, natuur en bos, inclusief overdruk) behouden en bevestigd worden. Het doel van deze werkwijze is om op een snelle manier voldoende rechtszekerheid te bieden aan de landbouwsector. Op die manier geeft de Vlaamse overheid immers aan dat in deze gebieden geen gewestelijke initiatieven naar natuur- en bosuitbreiding genomen zullen worden.
 - 2.2 Een tweede spoor bestaat uit de opmaak van de gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP) voor gebieden waar volgens de ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos een wijziging van het gewestplan gewenst is. De gewestelijke RUP's leggen de bestemmingen op perceelsniveau vast. De uit te voeren acties worden vastgelegd in een operationeel uitvoeringsprogramma.

Sinds mei 2009 zijn voor de 13 buitengebiedregio's in Vlaanderen stap 1 en stap 2.1 volledig afgerond. Op deze manier werd 538.200 ha agrarisch gebied herbevestigd. Het resterende deel (211.800 ha) zal dan vastgelegd worden in gewestelijke RUPs voor landbouw, natuur en bos volgens de prioriteiten en de fasering die vastgelegd worden in de operationele uitvoeringsprogramma's.

Het studiegebied maakt deel uit van de buitengebiedregio Neteland. In deze regio werd 44.537 ha agrarisch gebied herbevestigd. Het merendeel van het gebied ligt in het Herbevestigd gebied "Landbouwgebied tussen Diel en Luikgestelse Heide"(gebied 30) met als ruimteboekhouding: 857 ha landbouw, 20 ha natuur- en reservaat en 79 ha bos.

Bovendien werden in het kader van de Europese richtlijnen (o.a. Habitat- en Vogelrichtlijn) speciale beschermingszones afgebakend. In deze gebieden is en blijft de landbouwfunctie mogelijk, maar er zijn/worden extra maatregelen voorzien voor het behoud van een aantal natuurwaarden. Momenteel is men in Vlaanderen volop bezig deze maatregelen per gebied te formuleren.

Uit dit alles kan dan ook geconcludeerd worden dat de ruimte die voorzien is voor landbouw, momenteel niet eenduidig bepaald is. Het is een complexe samenstelling van afbakeningen en plannen die naast en over elkaar gelegd moeten worden.

2.1.4. Beleid voor de inrichting van het buitengebied: de grondenbank

Vlaanderen kent al enige tijd een aantal instrumenten voor de inrichting van het buitengebied: ruilverkaveling, landinrichting en natuurinrichting. Voor de realisatie van deze projecten worden heel wat gronden verworven, al dan niet via een recht van voorkoop. Naast deze gekende vormen van inrichting, zijn er een aantal processen volgens minder gekende procedures. De realisatie van bijvoorbeeld een stadsbos gaat gepaard met inrichting, maar vooral ook met grondverwerving en eventueel grondruil. Die kan georganiseerd worden via een *lokale grondenbank*.

Basisprincipe hierbij is dat ruil van gronden naar een meer geschikte locatie gebeurt op vrijwillige basis in functie van de bestemming, bedrijfssituatie e.d. Dit principe wordt vastgelegd in een protocolovereenkomst tussen de VLM en de betrokken partner(s). De grondruil wordt geformaliseerd via een akte.

De werking van een lokale grondenbank kan in een aantal gevallen gefaciliteerd worden door een specifieke wetgeving. Zo bestaan er lokale grondenbanken die werken in het kader van ruilverkaveling en/of ruilverkaveling bij grote infrastructuurwerken. Ook het *decreet Vlaamse Grondenbank* werkt ondersteunend. Dit decreet werd op 16 juni 2006 door het Vlaamse Parlement goedgekeurd.

Als afdeling van de Vlaamse Landmaatschappij kan de Vlaamse Grondenbank opereren op de vastgoedmarkt. Haar doel en taken kunnen als volgt opgedeeld worden:

- het ontvangen en doorsturen van aanbiedingen en kennisgevingen met betrekking tot de decretale rechten van voorkoop;
- het ontvangen en doorsturen van aanvragen voor de decretale koopplichten;
- Het verwerven, ruilen, beheren en/of overdragen van onroerende goederen voor overheden van het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie;
- het aanleggen van grondreserves voor ruil in functie van de realisatie van projecten inzake bosuitbreiding of natuurbehoud;

- het ruilen van onroerende goederen en het verplaatsen van landbouwbedrijven die niet gelegen zijn in de agrarische structuur, naar de agrarische structuur.

Met de uitvoering van deze taken kan de Vlaamse Grondenbank bijdragen aan de uitvoering van het grondbeleid en projecten van overheden van het Vlaams gewest. Hiermee is zij een sturend instrument voor een correct ruimtegebruik in de open ruimte.

Concreet voor dit studiegebied wordt in deel 6 teruggekomen op de mogelijkheden van een lokale grondenbank.

2.2. Juridisch kader

De landbouw wordt geconfronteerd met heel wat wetten en decreten. Maar er is uiteraard een verschil qua impact op het landbouwgebeuren. De meest relevante wetten en decreten voor het studiegebied worden hieronder beschreven.

2.2.1. Maatregelen om de landbouw te sturen vanuit de beleidsopties: GLB

Vanuit de principes van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO), wordt de landbouw gestuurd met stimulerende maatregelen en productiebepalende regels. De voornaamste maatregelen en regels worden hieronder vermeld.

Bedrijfstoelage ter vervanging van premies gekoppeld aan de productie

Vanaf 1 januari 2005 startte de nieuwe regeling van de Mid Term Review. Het principe is dat de bestaande premies ter ondersteuning van de productie verdwenen en vervangen werden door één bedrijfstoelage. Die toelage is gebaseerd op de historische referentieperiode 2000-2002. Bedrijven die in die periode premies kregen, ontvangen nu een bedrijfstoelage. Bedrijven die in die periode geen premie kregen (bv. tuinders, varkens- en pluimveebedrijven), hebben hier dus geen recht op.

Er is echter een beperkt aantal uitzonderingen. De meest voorkomende is de premie die voorzien is voor het houden van zoogkoeien.

Al de overige premies uit het 1e pijlerbeleid werden opgenomen in de bedrijfstoelage, die concreet bestaat uit een aantal toelagerechten. Eén toelagerecht stemt overeen met 1 ha in gebruik tijdens de referentieperiode. Hierin werd ook het areaal grasland opgenomen, ook al waren er in die referentieperiode geen premies gekoppeld aan dat grasland.

Per toelagerecht werd een waarde berekend. Deze verschilt van bedrijf tot bedrijf. De waarde van het toelagerecht is gelijk aan het referentiebedrag (dit is het gemiddelde van de premies in de referentie jaren 2000, 2001 en 2002) gedeeld door het referentieareaal.

Sinds 2005 kan een landbouwer deze toelagerechten activeren door het bewerken van zijn gronden. Maar als hij in vergelijking met de referentieperiode, minder gronden in gebruik heeft, daalt ook de totale toelage voor zijn bedrijf. Concreet betekent dit dus dat de gronden

die een landbouwer in gebruik heeft, nog meer dan voordien een cruciale productiefactor zijn.

Voor het areaal dat verplicht werd braakgelegd in het kader van de Europese regelgeving, werden specifieke braak-toeslagrechten toegekend aan de landbouwers. Deze werden omgezet naar gewone toeslagrechten, omdat de verplichte braaklegging geschrapt werd.

De Europese steun aan de landbouw blijft dus grotendeels overeind. Maar ze wordt wel systematisch afgeroomd. Dat is het principe van de modulatie en de financiële discipline. Bovendien wordt de ondersteuning aan de productie via prijsondersteuning verder afgebouwd.

Ondersteuning van de marktprijzen, gekoppeld aan productiebeperkende maatregelen

Zowel de productie van suiker als van melk kennen nog een significante prijsondersteuning. Om overproductie tegen te gaan, staan hier wel quota tegenover.

Begin 2006 besliste de Raad over een verregaande hervorming van de suikersector. De interventieprijzen worden sterk afgebouwd, maar het systeem van de quota blijft overeind. De vooropgestelde prijsdalingen zullen gedeeltelijk gecompenseerd worden met een nieuwe suikerpremie.

In de melkveesector wordt de hoeveelheid melk die een bedrijf mag produceren vastgelegd via de melkquotumreglementering. Deze quota blijven (althans voorlopig) bestaan. De melkprijzen zullen wel blijven dalen en werden gedeeltelijk vervangen door de melkpremie. Deze melkpremie is ondertussen mee opgenomen in de toeslagrechten.

De Vlaamse regering heeft in maart 2007 ook principieel ingestemd met een aantal aanpassingen aan de melkquotumregeling. Hiermee wordt een eerste stap gezet in de richting van de verwachte afschaffing van de melkquota in 2015.

Premies ter ondersteuning van meer milieuvriendelijke vormen van landbouw

In het kader van het PDPO (Programma Document PlattelandsOntwikkeling) worden diverse vormen van landbouw gestimuleerd met premies. Zo worden milieuvriendelijke productiemethodes gehonoreerd (maatregelen tegen erosie, mechanische onkruidbestrijding enz.). Ook de omschakeling van gangbare landbouw naar biolandbouw wordt gestimuleerd via een subsidie.

Daarnaast kunnen een hele reeks van beheerovereenkomsten gesloten worden op Vlaamse percelen. Dit is een belangrijk instrument voor het stimuleren van de verweving tussen landbouw en natuur. Er bestaat een reeks van pakketten. Deze zijn ofwel voor heel Vlaanderen van toepassing ofwel voor een specifiek gebied (bv. voor weidevogels of botanisch beheer).

Algemeen beoogt een overeenkomst 'botanisch beheer' de ontwikkeling van botanisch waardevolle graslanden of van waardevolle kruidengemeenschappen in akkers (uitgezonderd maïs).

Er kunnen echter geen beheerovereenkomsten voor botanisch beheer of weidevogelbeheer gesloten worden in het studiegebied. Men kan er wel overal de algemene beheerovereenkomsten zoals "perceelsrandenbeheer" sluiten.

Behalve bij de VLM kunnen de landbouwers o.a. ook terecht bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij (ALV) en bij het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) voor beheerovereenkomsten, agromilieumaatregelen en bebossingspremies.

2.2.2. Ruimtelijke bestemmingen binnen het studiegebied

Gewestplan (kaart 2)

De ruimte die in Vlaanderen voorzien is voor landbouw is in principe vastgelegd in de gewestplannen. De bestemming volgens het gewestplan is dan ook een belangrijke randvoorwaarde voor de landbouwactiviteiten. Dit uit zich o.a. in de bemestingsnormen die rechtstreeks gekoppeld zijn aan deze gewestplannen. De verschillende aanwezige bestemmingen in het studiegebied staan in onderstaande tabel.

Gewestplanbestemming	Oppervlakte in het projectgebied		Landbouwgebruik in het projectgebied*	
	in ha	in %	in ha	in %
Landschappelijk waardevol agrarisch gebied	829,8	84,0	740,1	97,8%
Bosgebieden met ecologisch belang	136,4	13,8%	14,1	1,9%
Natuurgebied	21,3	2,1%	2,6	0,3%
<i>Totaal</i>	<i>987,5</i>	<i>100%</i>	<i>756,8</i>	<i>100%</i>

Tabel 2: Gewestplanbestemmingen

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Elk perceel werd slechts één keer opgenomen. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008).

Zoals te zien is op kaart 2, is bijna het hele studiegebied opgenomen in het gewestplan als landschappelijk waardevol agrarisch gebied. Verder is er 136 ha bosgebied met ecologisch belang en 21 ha natuurgebied.

Praktisch alle landbouwpercelen (98%) liggen dan ook in het landschappelijk waardevol agrarisch gebied. 17 ha landbouwgebied ligt in bosgebieden met ecologisch belang of natuurgebied.

Op enkele percelen na liggen alle landbouwgronden die in landschappelijk waardevol agrarisch gebied liggen ook in herbevestigd gebied (HG).

Landschappelijke waardering (kaart 3)

Romdom het studiegebied zijn er verschillende beschermde landschappen en monumenten gelegen: de *Abdij van Postel*; *Het Goor*; *De Ronde Put* en de *kanaalstrook te Mol en te Lommel* (met sluisen).

Voor percelen gelegen binnen beschermde landschappen zijn enkele algemene beschermingsvoorschriften van toepassing voor de gebruikers:

- Constructies en structuren in het landschap zoals taluds, hekken, oude wegen of bruggen dient men in stand te houden;
- Het is verboden het uitzicht en het reliëf van het terrein of het hydrografische net te wijzigen (o.a. geen egalisaties, geen drainage);
- Ter verbetering van de ontsluiting van landbouwpercelen, is het verboden wegen en paden aan te leggen, te verbreden, op te breken of af te sluiten;
- Het onderhoud en herstel van de bestaande wegverhardingen en verharde wegranden zijn wel toegelaten met gebruik van dezelfde materialen;
- Het ruilen van kavels is in principe mogelijk. Er geldt wel een verbod op het wijzigen van bestaande afsluitingen of het aanbrengen van nieuwe. Hiervoor kan een uitzondering gemaakt worden bij het plaatsen van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering. Het normaal onderhoud van de bestaande afsluitingen is toegelaten.

Deze beschermingsvoorschriften zijn dus niet van toepassing in het studiegebied.

Naast het formeel beschermde landschap zijn er ook ankerplaatsen aangeduid in Vlaanderen. Het studiegebied zelf maakt ook geen deel uit van een ankerplaats. Wel is ten noorden van het studiegebied de ankerplaats *Abdij van Postel en de Ronde Put* gelegen. Dit is ook bijna volledig aangeduid als definitieve ankerplaats.

Ankerplaatsen zijn de meest waardevolle landschappelijke plaatsen. Het zijn complexen van gevarieerde erfgoedelementen (hagen, kapellen, dreven, ...) die een geheel vormen dat ideaaltypische kenmerken vertoont omwille van de cultuurhistorische gaafheid of representativiteit.

Het volledige studiegebied maakt wel deel uit van de relictzone *bos- en akkercomplex Postel, Ronde Put, Zeven Heerlijkheden*. Ten westen van het gebied liggen ook nog de relictzones *vallei van de Zwarte, Witte en Desselse Nete* en *Zandwinningsgebied Miramar – De Maat en akkergebied Stokt, Achterbos en Sluis*.

Relictzones zijn gebieden met een grote dichtheid aan punt- of lijnrelicten, zichten en ankerplaatsen en zones waarin de connectiviteit tussen de waardevolle landschapselementen belangrijk is voor de gehele landschappelijke waardering. Momenteel zijn er geen beperkingen voor de landbouw in ankerplaatsen en relictzones.

VEN (kaart 4)

Het Vlaams Ecologisch Netwerk of het VEN is een selectie van gebieden met een zeer hoge natuurkwaliteit. Het zijn gebieden met een duidelijke samenhang en een voldoende aaneengesloten oppervlakte zodat ze samen een netwerk van waardevolle natuurgebieden in Vlaanderen vormen. Binnen deze gebieden wordt een specifiek beleid gevoerd inzake natuurbehoud. Dit brengt beperkingen met zich mee voor de landbouw (o.a. gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is er verboden).

Het studiegebied valt volledig buiten VEN. Wel grenst het in het zuiden en het westen aan grote stukken VEN. Dit kan op termijn mogelijk gevolgen hebben voor naburige landbouwpercelen, bijvoorbeeld ter hoogte van het nabijgelegen bronveengebied "De Koemook" (zie ook hieronder: Speciale Beschermingszones).

Speciale Beschermingszones (SBZ; kaart 4)

De Habitat- (1992) en Vogelrichtlijn (1979) hebben tot doel bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit in de Europese lidstaten, meer bepaald door een gemeenschappelijk kader te scheppen voor de instandhouding van de wilde flora en fauna en de natuurlijke habitats van communautair belang. Bij de richtlijn wordt een Europees ecologisch netwerk tot stand gebracht dat 'Natura 2000' is genoemd. Dit netwerk bestaat uit 'speciale beschermingszones' die door de lidstaten werden aangewezen.

In de speciale beschermingszones nemen de lidstaten alle nodige maatregelen om de instandhouding van de habitats te waarborgen. In Vlaanderen is men momenteel volop bezig om deze maatregelen per gebied te formuleren.

Verder mogen in deze gebieden geen storende factoren optreden die negatieve gevolgen hebben voor het voortbestaan van de soorten, die door de richtlijn beschermd worden. Nieuwe plannen of projecten in en in de nabijheid van Speciale Beschermingszones worden conform de richtlijn getoetst.

Het studiegebied ligt grotendeels in het Vogelrichtlijngebied *De Ronde Put*. Enkel de Bergeikse Heide valt buiten het Vogelrichtlijngebied. Daarnaast valt het projectgebied buiten Habitatrichtlijngebied, maar het grenst wel aan delen van het Habitatgebied *Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden*.

Hiervoor geldt dezelfde opmerking als voor de VEN-gebieden: dit kan mogelijk gevolgen hebben voor naburige landbouwpercelen. Zo is voor het Vogelrichtlijngebied (SBZ-V) *De Ronde Put* door de Vlaamse Regering op 12 december 2008 een actieplan goedgekeurd. In dit SBZ-V kan immers worden gesteld dat de herbevestiging van landbouwgebied een risico inhoudt op de instandhoudingsdoelstellingen van enkele habitatkarakteristieken van het betreffende SBZ-V gebied en het nabijgelegen bronveengebied "De Koemook" (habitatrichtlijngebied (SBZ-H)). Dit risico kan teniet gedaan worden door specifieke maatregelen die de waterhuishoudkundige negatieve impact vanuit de topografisch hoger gelegen herbevestigd gebied (HG) naar de westelijk lager gelegen veengebieden opheffen. Dit kan ondermeer gebeuren door het realiseren van een 'hydrologische buffer' tussen het HG en De Koemook door middel van grondruil en afspraken over het grondgebruik.

In overleg tussen ANB en de betrokken landbouwbedrijven is reeds de mogelijkheid afgesproken om een perceelruil te voorzien van ongeveer 40h. Gezien deze perceelruil eveneens een bestemmingsruil inhoudt, dient het gerealiseerd te worden via een gewestelijk RUP. De Vlaamse Regering heeft beslist de minister van Leefmilieu en Natuur ermee te gelasten de Vlaamse Landmaatschappij op te dragen de vermelde grondruil uit te voeren, en er over te waken dat de ontbossing, die doorgevoerd wordt met het oog op het vrijmaken van exploitatiebare landbouwgrond, gecompenseerd wordt in de zone die zal ingezet worden als buffer. Deze opdracht is tot op heden echter nog niet aan VLM gegeven.

Recht van voorkoop (kaart 5)

Als de Vlaamse overheid of een organisatie een voorkooprecht uitoefent, verwerft zij in de plaats van de kandidaat-koper de aangeboden onroerende goederen. Zij koopt dan tegen de prijs en de voorwaarden overeengekomen door de verkoper en de kandidaat koper.

Het recht van voorkoop moet de verwerving van gronden voor maatschappelijke doeleinden bevorderen. Door het recht van voorkoop wordt de verwerving van eigendommen met bijvoorbeeld het oog op het woonbeleid, de uitbreiding van natuurgebieden, de verbetering van de agrarische of economische structuur vereenvoudigd.

Met het recht van voorkoop beschikken het Vlaamse Gewest en bepaalde organisaties voor de aankoop van onroerende goederen over een bijkomend instrument naast het onderhands aankoopbeleid. Het recht van voorkoop is bovendien niet zo ingrijpend als een onteigening.

a) Ruilverkaveling

Vanuit het instrument ruilverkaveling heeft de Vlaamse Landmaatschappij het recht van voorkoop in die gebieden waar een ruilverkavelingsproject loopt. Voor de ingestelde ruilverkavelingen kan het bijhorende recht van voorkoop geactiveerd worden via een besluit van de bevoegde Minister.

Dit is hier niet van toepassing.

b) Natuur

Het recht van voorkoop in kader van het natuurbehoud werd ingesteld om ecologisch waardevolle percelen in afgebakende gebieden te verwerven. Er zijn verschillende wettelijke basissen waar recht van voorkoop mogelijk kan zijn:

- In het Vlaamse Ecologisch Netwerk (VEN);
- In de natuurreservaten en de groene bestemmingen binnen de bijhorende uitbreidingsperimeter;
- In natuurinrichtingsprojecten.

In kader van het recht van voorkoop voor natuur is de Vlaamse Landmaatschappij gemachtigd. Het recht van voorkoop voor natuur kan ook ten gunste zijn van een erkende terreinbeherende natuurvereniging. Het betreft die gronden die de vereniging in huur of erfpacht heeft en die gelegen zijn in de groene bestemmingen.

Zoals kaart 4 al aangaf, is er geen VEN gebied binnen het studiegebied. Het gewestplan (kaart 2) toont aan dat er 155 ha in het studiegebied als bosgebied met ecologisch belang of natuurgebied is ingekleurd. Dit valt ook binnen recht van voorkoop 'natuur' voor het natuurgebied de Ronde Put. Hiervan is 15 ha momenteel in gebruik door landbouwers. Kaart 5 toont ook de zones in de omgeving van het projectgebied waar mogelijk het recht van voorkoop voor natuur toegepast kan worden.

c) RUP

In het kader van het decreet op de Ruimtelijke Ordening kan er ook een recht van voorkoop ingesteld worden via een Ruimtelijk Uitvoeringsplan. Het recht van voorkoop kan zowel ten gunste zijn van het Vlaams Gewest als van de provincie of gemeente.

Voor het studiegebied en de nabije omgeving is dit momenteel niet van toepassing, maar dit LER wordt wel opgemaakt als voorbereidend onderzoek van een RUP.

d) Water

In het kader van het decreet Integraal Waterbeleid kan er ook een recht van voorkoop ingesteld worden in de zogenaamde oeverzones en overstromingsgebieden. Voor dit studiegebied is dit momenteel niet van toepassing.

e) Functioneel recht van voorkoop voor W&Z

Volgens het decreet van 2 april 2004 "betreffende het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigde agentschap Waterwegen en Zeekanaal, naamloze vennootschap van publiek recht" heeft W&Z (Waterwegen en Zeekanaal) een functioneel recht van voorkoop in functie van de waterwegen. Dit is van toepassing "op deze gronden die volgens hun bestemming dienstig kunnen zijn voor de verwezenlijking van het maatschappelijk doel van de vennootschap" (art. 28bis). Dit recht van voorkoop kan toegepast worden in heel Vlaanderen.

2.2.3. Maatregelen ter bescherming van het milieu

Milieuvergunning (Vlarem I en II)

Voor de uitbating van een land- of tuinbouwbedrijf in Vlaanderen zijn een aantal vergunningen nodig. Een van de nodige vergunningen is de milieuvergunning. Deze wordt geregeld via het decreet van 28 juni 1985. Vlarem I en II zijn uitvoeringsbesluiten bij dit decreet. Ze bepalen de modaliteiten voor de procedures en benoemen alle vergunningsplichtige activiteiten.

Er zijn vergunningen nodig voor een stookolietank, voor het lozen van afvalwater, voor standplaatsen om dieren te houden, enz. Voor landbouw worden de veeteeltbedrijven hierbij ingedeeld in klassen, al naargelang het aantal dieren en de ligging van het bedrijf.

Specifiek voor varkens- en pluimveebedrijven zijn er afstandsregels opgenomen. Deze bepalen de minimale afstanden tot volgende gewestplanbestemmingen: woon- en woonuitbreidingsgebied, natuurgebied met wetenschappelijke waarde, natuurreservaat, bosreservaat en gebied voor verblijfsrecreatie. Let op: er gelden minimale afstanden voor bos- en natuurreservaten, maar niet voor bos- en natuurgebieden.

De minimale afstand is afhankelijk van het aantal waarderingspunten van de stal en de gewenste mestproductie voor varkens of het aantal plaatsen voor pluimvee. De regels zijn nu uniform zowel voor open als gesloten varkensbedrijven.

In de omgeving van het studiegebied zijn enkele natuur- en bosreservaten gelegen zoals "De Ronde Put", "De Koemook" en "Diel".

Mestwetgeving

Op 22 december 2006 werd het nieuwe mestdecreet (MAP3) goedgekeurd: "het decreet houdende de bescherming van water tegen de verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen". Sinds 1 januari 2007 is dit van kracht en is heel Vlaanderen kwetsbaar gebied. Dit wil zeggen dat nergens meer dan 170 kg stikstof per hectare bemest mag worden.

Om voor een aantal teelten hogere normen te bekomen, heeft toenmalig Minister van Leefmilieu Kris Peeters bij de EU-Commissie een derogatieverzoek¹ ingediend begin 2007. Dit werd gunstig geadviseerd door het Europees Nitraatcomité en eind 2007 ingewilligd door de Europese Commissie. Het werkt met terugwerkende kracht voor het jaar 2007 en geldt voor een periode van 4 jaar, tot eind 2010. Een verlenging van die derogatie door de Europese Commissie is enkel mogelijk wanneer de waterkwaliteit substantieel verbetert. Men geeft aan dat dit haalbaar is indien de voorwaarden strikt worden opgevolgd. Concreet is het mogelijk de bemestingsnormen te verhogen

- tot 250 kg stikstof uit dierlijke mest per hectare en per jaar voor grasland en maïs na gras;
- tot 200 kg voor wintertarwe met onmiddellijk nadien een groenbemester;
- tot 200 kg voor suiker- en voederbieten.

Binnen groengebieden geldt normaal nulbemesting, met uitzondering van begrazing door gemiddeld 2 GrootVeeEenheden (GVE) per hectare per jaar, behoudens individuele ontheffing.

Enerzijds zijn er deze beperkingen voor mestafzet die vastgelegd zijn in maximale normen per ha. Anderzijds wordt de productie van dierlijke mest een halt toegeroepen. Dit wordt gerealiseerd door de nutriëntenemissierechten (NER). Elk bedrijf mag een bepaalde hoeveelheid mest produceren. Deze hoeveelheid is gebaseerd op de mestproductie van het jaar 1995, 1996 of 1997. In een aantal gevallen is de toekenning van een hogere nutriëntenemissie mogelijk, evenwel steeds beperkt tot het maximum van de vergunde mestproductie. Bovendien zijn de 'grote' mestproducenten verplicht hun mestoverschotten te verwerken en/of te exporteren.

Bedrijven kunnen nog groeien door NER's van stopgezette bedrijven over te nemen. Vanaf 2008 kan dit ook indien aangetoond wordt dat de bijkomende mest verwerkt wordt. Bij elke overname geldt in principe een afroming van 25%. Hierop gelden een aantal uitzonderingen zoals de overname van een bedrijf door één van de kinderen.

Daarnaast is het verplaatsen van een zonevreemde uitbating naar agrarisch gebied mogelijk. In het kader van ruilverkaveling, landinrichting, natuurinrichting en/of onteigening van openbaar nut is een herlokalisatie van een bestaande veeteeltinrichting mogelijk zonder reductie van de overgeplaatste milieuvergunning en nutriëntenhalte. In al deze gevallen mag de stop te zetten inrichting geen stopzettingsvergoeding verkregen hebben in het kader van het decreet van 9 maart 2001 en moeten de nieuwe stallen voldoen aan door de Vlaamse regering bepaalde voorwaarden met betrekking tot de ammoniakemissies en de toepassing van beste beschikbare technieken.

¹ Derogatie staat voor meer bemesten maar met zorg voor de waterkwaliteit. Wetenschappelijk onderzoek heeft namelijk aangetoond aan dat aan bepaalde gewassen met een lang groeiseizoen en een hoge stikstofopname, meer dierlijke mest kan toegediend worden zonder daarbij de waterkwaliteit aan te tasten. Vlaanderen wil daarom, onder strikte voorwaarden, meer bemesting toelaten zonder afbreuk te doen aan de waterkwaliteits-doelstellingen.

Bemestingsnormen (kaart 6)

Welk bemestingsregime op een perceel geldt, is onder meer afhankelijk van het kwetsbare gebied waarin het perceel gelegen is. Het volledige grondgebied van het Vlaamse Gewest valt sinds 1 januari 2007 onder het kwetsbaar gebied water. Hiernaast bepaalt het Mestdecreet echter ook nog andere afbakeningen zoals natuur- en bosgebied en fosfaatverzadigd gebied. Zo krijgt elk perceel een welbepaald gebiedstype. Een gebruik perceel dat zich uitstrekt over meerdere kwetsbare gebieden, krijgt het doorslaggevende gebiedstype toegewezen.

Naast het geldende bemestingsregime kan een landbouwer ook het recht hebben op een bemestingsafwijking zoals derogatie, verhoogde bemesting tuinbouw, meerjarig perspectief, beheerovereenkomst 100 kg stikstof uit kunstmest per ha en de beheerovereenkomst water. De werkelijke bemestingsnorm is afhankelijk van het gewas dat de landbouwer verbouwd op het perceel.

In het merendeel van het projectgebied zijn geen bijkomende beperkingen opgelegd en geldt het gewone bemestingsregime 'kwetsbaar gebied water' met de mogelijkheid tot derogatie, verhoogde bemesting of beheerovereenkomst water. Er komen geen fosfaatverzadigde of grondwatergebieden voor.

Bemestingsnorm	Oppervlakte in het projectgebied		Landbouwgebruik in het projectgebied ^o	
	in ha	in %	in ha	in %
Kwetsbaar gebied water - mogelijkheid derogatie	834,5	84,5%	743,0	98,2
GBN*	107,6	10,9%	1,0	0,1
GRN*	28,3	2,9%	0,8	0,1
GBO*	16,6	1,7%	11,7	1,5
GRO*	0,5	0,1%	0,2	< 0,05
<i>Totaal</i>	<i>987,5</i>	<i>100%</i>	<i>756,8</i>	<i>100%</i>

Tabel 3: Bemestingsnormen in het projectgebied

* GBN: Halfnatuurlijke graslanden in bosgebieden volgens het gewestplan (Bos Ext)

GRN: Halfnatuurlijke graslanden in natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden of natuurreservaten volgens het gewestplan (Nat Ext)

GBO: intensief grasland of akker in bosgebieden volgens het gewestplan (Bos Int)

GRO: intensief grasland of akker in natuurgebieden, natuurontwikkelingsgebieden of natuurreservaten volgens het gewestplan (Nat Int)

^o Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Elk perceel werd slechts één keer opgenomen. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008).

In GBN geldt een bemestingsverbod met uitzondering van 2GVE/ha/jaar door begrazing.

In GRN en GRO geldt in principe eveneens dit bemestingsverbod met uitzondering van 2 GVE/ha/jaar door begrazing. Als het om een huiskavel gaat of als op het perceel de ontheffing van het bemestingsverbod van toepassing is, dan wordt het regime versoepeld tot het bemestingsregime 'natuur 2'. Het perceel kan in aanmerking komen voor derogatie of verhoogde bemesting (tuinbouw of meerjarig perspectief).

In GBO is het gewone bemestingsregime water van toepassing. Het perceel komt in aanmerking voor derogatie, verhoogde bemesting of beheerovereenkomst water.

Decreet natuurbehoud

Het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijke milieu gewijzigd door de decreten van 18 mei 1999 en 19 juli 2002 bepaalt de principes en maatregelen voor het behoud en de ontwikkeling van natuur in het Vlaamse Gewest. Voor de landbouw is art. 9 een belangrijk gegeven. Art. 9 stelt: "De instandhouding van de natuur wordt beoogd maar de bedrijfsvoering en het teeltplan conform de ruimtelijke bestemming kan niet worden geregeld, ..." Er wordt weliswaar een uitzondering gemaakt voor de verschillende vormen van groengebieden, maar in principe bepaalt de landbouwer dus zelf welke gewassen hij teelt, wanneer hij maait enz.

DEEL 3 : LANDBOUWKUNDIGE ASPECTEN VAN HET GEBIED

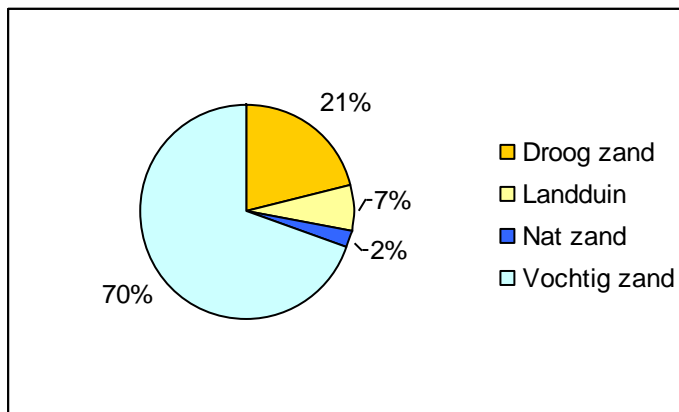
In dit hoofdstuk worden de landbouwkundige aspecten van het studiegebied beschreven, meer bepaald de bodemkenmerken, de kavelstructuur en het bodemgebruik.

3.1. Bodem

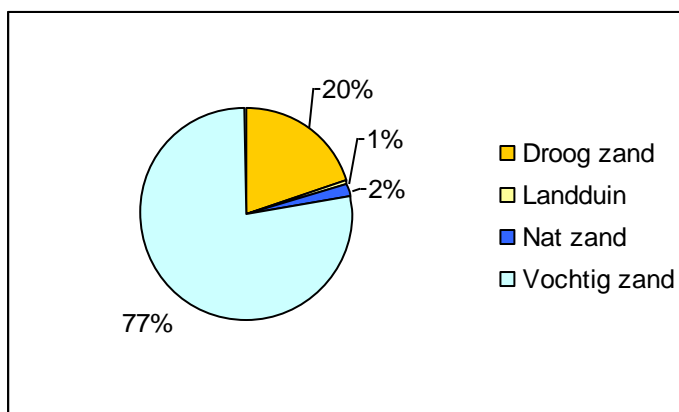
3.1.1. Textuur en drainage (kaart 7)

De bodem is zeer belangrijk voor de landbouw, omdat die de vruchtbaarheid en de waterhuishouding beïnvloedt en zo de mogelijke gewasopbrengst. Onderstaande figuur geeft de bodemtypes in het studiegebied weer op basis van textuur (zand, zandleem, leem, klei) en drainageklasse.

Hierbij moet opgemerkt worden dat het gaat om bodemkaarten die opgemaakt werden in de jaren '60 en '70 en gedigitaliseerd werden begin jaren '90. De bodem is echter een dynamisch gegeven en onderhevig aan verandering. De textuur van de bodem verandert weinig of niet, maar de waterhuishouding kan beïnvloed worden door drainagesystemen en beregening. In dit hoofdzakelijk zandige studiegebied hebben wel wat landbouwers beregensinstallaties met grondwater op hun percelen staan. Zeker met de droogte in de maanden juni en juli 2010 werden deze volop gebruikt.

Figuur 1: Bodemtype in het volledige studiegebied

Figuur 2: Bodemtype van de landbouwpercelen* in het studiegebied

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Elk perceel werd slechts één keer opgenomen. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008).

Qua textuur zijn bijna alle gronden in het studiegebied zandgronden. 65 ha (6,6 % van de totale oppervlakte van het studiegebied) bestaat uit landduinen. Wanneer we naar de natuurlijke drainageklasse kijken zijn de meeste gronden droog, matig droog of matig nat. In het noorden van het gebied zijn de gronden droger dan in het zuiden.

Wanneer we de textuur en drainageklasse samennemen komt volgend beeld naar voor; de vochtige zandgronden liggen vooral in het zuidelijke deel en de droge zandgronden in het noordelijke deel. In het uiterste oosten van de Bergeikse Heide komen ook droge zandgronden voor. Op de gronden die als landduinen worden aangegeven zijn zo goed als geen landbouwgronden aanwezig.

3.1.2. Overstromingskaart

VMM maakte een kaart op die de mogelijke en effectief overstromingsgevoelige gebieden weergeeft volgens de watertoetskaart. Deze kaart werd gemaakt op basis van recente overstromingen (vanaf 1998) en overstromingsmodellen. De gebruikte modellen zijn steeds gebaseerd op gedetailleerde topografische metingen van de waterloop en zijn omgeving.

Terwijl de kans op overstroming in de effectieve overstromingsgevoelige gebieden vrij groot is, is die voor de mogelijke gebieden veel kleiner.

In het gebied komen noch effectieve noch mogelijke overstromingsgevoelige gebieden voor.

3.2. Kavelstructuur

In totaal zijn er 36 gebruikers actief in het studiegebied. Zij gebruiken samen 756,8 ha landbouwgronden.

3.2.1. Kavelliging (kaart 8) en afstand tot de bedrijfszetel

Bij de kavelliging bespreken we de ligging van de bedrijfszetel, de huiskavel en de veldkavels van de bedrijven.

De *huiskavel* bevat de landbouwpercelen die te bereiken zijn vanuit de bedrijfszetel zonder dat men een openbare weg of een waterloop moet oversteken. Het is een zo groot mogelijk aaneengesloten blok dat grenst aan de bedrijfsgebouwen. Vooral voor melkveehouders is deze huiskavel van belang. Er wordt uitgegaan van een minimum van één hectare huiskavel per vier melkkoeien. Een grotere huiskavel bevordert de mogelijkheden voor rotatie van teelten, wat voor een duurzaam bodemgebruik van groot belang is. Ook voor ander landbouwtakken kan het een groot voordeel zijn hun percelen dicht tegen de bedrijfsgebouwen aan te hebben liggen, bijvoorbeeld in functie van versheid (snelle bewaring na oogst), vogelschade e.d. Percelen die direct aansluiten op de bedrijfszetel of in de directe omgeving van het bedrijf zijn gelegen, zorgen voor een betere en efficiëntere benutting van beschikbare arbeid, een besparing op de voederkosten en voor een vermindering van het brandstofverbruik.

De kavels die niet rechtstreeks vanuit de bedrijfsgebouwen te bereiken zijn zonder een gracht, openbare weg of een perceel van een andere gebruiker over te steken, zijn de *veldkavels*.

Voor de bedrijven die een huiskavel hebben, is die uiteraard heel belangrijk. De ligging naast de bedrijfszetel zorgt immers voor heel wat kostenbesparingen. Binnen het volledige studiegebied liggen 6 bedrijfszetels. Deze hebben samen 282 ha huiskavel.

Deelgebied	Absolute oppervlakte (ha)	Relatieve oppervlakte (%)
Bedrijfszetel	4,4	0,5%
Huiskavel	282,0	35,2%
Veldkavel	515,6	64,3%
<i>Totaal</i>	<i>802,0*</i>	<i>100%</i>

Tabel 4: Verhouding huiskavel – veldkavel in het studiegebied

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008).

8 percelen (50,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Zij hebben elk hun eigen bedrijfszetel. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte groter dan in de vorige en volgende tabellen.

Afstand tot de bedrijfszetel	Aantal percelen	Relatief aantal percelen (%)
Stallen en gebouwen	6	3,4%
< 2 km	68	42,3%
> 2 km	77	51,7%
Niet gekend	4	2,7%
<i>Totaal</i>	<i>149*</i>	<i>100%</i>

Tabel 5: Afstand tot de bedrijfszetel voor de betrokken percelen

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008). 8 percelen (50,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Zij hebben elk hun eigen bedrijfszetel. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte groter dan in de vorige en volgende tabellen.

Tabel 5 is voor alle percelen die in gebruik zijn door een landbouwer met bedrijfsgebouwen in Vlaanderen gebaseerd op de afstand (in vogelvlucht) tot deze bedrijfsgebouwen. Voor percelen die in gebruik zijn door een bedrijf met een bedrijfszetel in Nederland werd een inschatting van de afstand gevraagd aan de bedrijfsleider.

42 % van de percelen, goed voor 47% van de landbouwoppervlakte, ligt op minder dan 2 km van de bedrijfszetel.

De meeste bedrijven hebben hun bedrijfszetel in Mol zelf of in aangrenzende gemeenten zoals Bergeyk, Lommel, Luyksgestel en Reusel. 3 bedrijven hebben hun bedrijfszetel tussen de 20 en de 30 km van het studiegebied af liggen. 2 bedrijven hebben hun bedrijfsgebouwen op zo'n 80 km van hun gronden in het studiegebied liggen. Één van deze laatste bedrijven vraagt aan lokale landbouwers om deze gronden te bewerken, het ander bedrijf beschikt over bijgebouwen in de buurt van het studiegebied.

Zoals reeds aangehaald bij de kavelliging is de afstand van de percelen tot de bedrijfsgebouwen van groot belang voor een goede landbouwuitbating. Percelen die direct aansluiten op de bedrijfszetel of in de directe omgeving van het bedrijf zijn gelegen, zorgen voor een betere en efficiëntere benutting van beschikbare arbeid, een besparing op de voederkosten en voor een vermindering van het brandstofverbruik.

3.2.2. Gemiddelde perceelsgrootte

De gemiddelde perceelsgrootte van de betrokken percelen is 5,67 ha. Het gaat hierbij om de volledige percelen, niet enkel het deel binnen de projectperimeter. Deze perceelsgrootte is gebaseerd op de percelen zoals ze geregistreerd zijn bij het Agentschap voor Landbouw en Visserij in 2008 met aanpassingen die naar boven kwamen bij de enquêtes: in 2010 hebben sommige gebruikers percelen samengenomen of juist opgesplitst.

Het gemiddelde voor Vlaanderen bedraagt 1,43 ha. De percelen in het studiegebied zijn dus 4 keer groter dan gemiddeld in Vlaanderen.

Een groter perceel is een belangrijke landbouweconomische troef. De voordelen van grotere percelen zijn tweërlei. Enerzijds zijn er minder kosten per ha als de percelen groter zijn (minder wendakkers e.d.). Anderzijds is de opbrengst per ha groter omwille van de kleinere

verliezen aan de randen van het perceel en een betere gewascontrole. Indien er grotere percelen zijn, kan immers verondersteld worden dat de gewascontrole meer accuraat gebeurt.

3.2.3. Eigendomsstructuur

Bij de enquête werd voor elk betrokken perceel gevraagd of dit in eigendom is van de gebruiker of niet. Indien het niet in eigendom is werd nagegaan of het om langdurige pacht, seizoenspacht of huur ging. Dit is van belang voor rechtszekerheid, maar ook voor de flankerende maatregelen (zie Deel 6: Flankerende maatregelen).

Hierbij kwam naar boven dat de landbouwers in het studiegebied vaak onderling grond uitruilen om voldoende vruchtafwisseling te hebben. Onderstaande cijfers kunnen dus van jaar tot jaar schommelen.

Oppervlakte in eigendom*	Oppervlakte in pacht*	Oppervlakte in seizoenspacht of huur*	Niet gekend*	Totaal*
289,7 ha	402,8 ha	102,8 ha	6,6 ha	802,0 ha
36,1 %	50,2 %	12,8	0,8 %	100 %

Tabel 6: Eigendomsstructuur

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn. Het is een combinatie van landbouwpercelen die naar boven kwamen uit de enquêtes die werden afgenomen in het kader van dit LER én percelen die gekend zijn via de eenmalige perceelsregistratie en mestbankaangifte (2008). 8 percelen (50,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte groter dan in de vorige en volgende tabellen.

Gemiddeld is de verhouding pacht/eigendom in Vlaanderen 70/30. Voor Nederland ligt deze verhouding juist andersom (VILT, 06/01/2007). Veel bedrijven hebben enkel de bedrijfszetel in eigendom en eventueel enkele percelen vlakbij deze bedrijfszetel. Ze pachten de meeste gronden.

In dit studiegebied ligt de verhouding iets anders dan het Vlaamse gemiddelde: in 2010 is 36% van de benutte landbouwoppervlakte in het gebied in eigendom van de gebruiker.

3.3. Bodemgebruik (kaart 9)

De meest voorkomende teelten in het studiegebied zijn maïs (19,1%) en aardappelen (18,8%). Heel wat landbouwers telen ook groenten (voornamelijk wortelen en bonen) en suikerbieten voor de verwerkende industrie. Daarnaast zijn er 23 ha boomgaard en 73 ha graszoden aanwezig in het gebied.

In vergelijking met elders in Vlaanderen is er erg weinig grasland (slechts 2,6 % of 19,3 ha). Dit is duidelijk een akkerbouwgebied, wat aangeeft dat de bodems in het studiegebied zeer geschikt zijn voor landbouw. Grasland wordt immers vaker geteeld op nattere en/of minder vruchtbare bodems.

Teelt 2010	Absolute oppervlakte (ha)*	Relatieve oppervlakte (%)*
maïs	143,2	18,5%
aardappel	141,4	18,2%
suikerbieten	122,7	15,8%
bonen	100,9	13,0%
graszoden	72,5	9,4%
wortelen	54,9	7,1%
appelen + peren	23,1	2,9%
grasland (tijdelijk en permanent)	19,3	2,5%
overige groenten	43,9	5,7%
boomkweek en bos	8,3	1,1%
overige teelten	16,0	2,1%
gebouwen en stallen	4,4	0,6%
mestafzet	24,2	3,1 %
<i>Totaal</i>	<i>774,6*</i>	<i>100%</i>

Tabel 7: Bodemgebruik in 2010

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn door de 26 bedrijven die deelnamen aan de enquête en die in 2010 ook effectief gronden in gebruik hadden in het studiegebied. 4 percelen (24,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte verschillend van deze in de vorige tabellen.

DEEL 4 : BESCHRIJVING VAN DE GEËNQUÊTEERDE BEDRIJVEN

Deel 4 beschrijft de specifieke situatie van de betrokken bedrijven.

Tenzij expliciet vermeld, zijn enkel de 26 bedrijven opgenomen die deelnamen aan de enquête én die in 2010 ook effectief gronden in gebruik hadden in het studiegebied.

De oppervlaktes, opgenomen in de tabellen zijn deze die in landbouwgebruik zijn door deze 26 bedrijven. 4 percelen (24,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte verschillend van deze in de voorgaande tabellen.

4.1. Lokalisatie van de bedrijven

Zoals eerder vermeld, zijn de meeste bedrijven vrij dicht bij het studiegebied gelegen (3.2.1. Kavelligging). De meeste bedrijfszetels zijn in de betrokken gemeente Mol of de omliggende gemeenten Reusel, Bergeyk, Luyksgestel en Lommel gelegen. Enkele bedrijven liggen op vrij

grote afstand van het gebied tot in Meeuwen-Gruitrode en Sint-Philipsland (zie onderstaande tabel).

Gemeente	Aantal bedrijven
Reusel (NL)	8
Postel (Mol)	6
Bergeyk (NL)	6
Luykgestel (NL)	3
Lommel	1
Sint-Philipsland (NL)	1
Meeuwen-Gruitrode	1
<i>Totaal</i>	26

Tabel 8: Ligging van de bedrijven

Er liggen 6 bedrijfszetels in het studiegebied. Deze liggen allen in het zuidwestelijk deel van het studiegebied. De overige bedrijfszetels liggen allen meer dan 300 meter van het studiegebied vandaan.

6 van de 26 bedrijfsleiders in het gebied zijn Belgen, de andere landbouwers hebben de Nederlands nationaliteit.

4.2. Typologie van de bedrijven (kaart 10)

26 gebruikers in het studiegebied hebben deelgenomen aan de enquête voor dit LER en hebben anno 2010 ook effectief gronden in gebruik in het gebied. Zoals reeds aangehaald bestaan sommigen hiervan uit man-vrouwbedrijven of vader-zoonbedrijven, al dan niet op dezelfde locatie gelegen. De hoofdrichting en eventuele nevenrichting van deze bedrijven wordt hieronder weergegeven.

- akkerbouwbedrijven: 15
 - o akkerbouw: 7
 - o akkerbouw en melkvee: 3
 - o akkerbouw en varkens: 3
 - o akkerbouw en tuinbouw: 2
- Varkensbedrijven 5:
 - o Varkens en akkerbouw: 5
- Pluimveebedrijven: 1
 - o pluimvee en akkerbouw: 1
- Melkveebedrijven: 2
 - o melkvee en akkerbouw: 2

- Vleesveebedrijven: 1
 - o Vleesvee en akkerbouw: 1
- Boomkwekerij: 1
- Fruitteelt: 1

De tabel hieronder groepeert de verschillende bedrijfstypes en geeft ook de oppervlakte in het projectgebied per groep. Meer dan de helft van de betrokken bedrijven zijn akkerbouwbedrijven. Samen hebben ze drie vierde van de gronden in gebruik. 5 bedrijven hebben als hoofdrichting varkenshouderij. De overige bedrijfstypes komen minder voor in het gebied.

Bedrijfstype	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte in het gebied (ha)*	Relatieve oppervlakte in het gebied (%)
Akkerbouwbedrijf	15	585,1	75,5%
Varkensbedrijf	5	111,7	14,4%
Melkveebedrijf	2	22,7	2,9%
Pluimveebedrijf	1	15,4	2,0%
Boomkwekerij	1	5,1	0,7%
Vleesveebedrijf	1	11,0	1,4%
Fruitteeltbedrijf	1	23,6	3,1%
<i>Totaal</i>	26	774,6	100%

Tabel 9: Bedrijfstypologie

* Dit zijn de oppervlakttes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn door de 26 bedrijven die deelnamen aan de enquête en die in 2010 ook effectief gronden in gebruik hadden in het studiegebied. 4 percelen (24,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte verschillend van deze in de vorige tabellen.

Op kaart 10 zijn de bedrijfstypes op dezelfde manier gegroepeerd. De percelen die door twee landbouwers in gebruik zijn, werden hier gearceerd weergegeven (varkens- of akkerbouwbedrijf).

4.3. Sociologische kenmerken

4.3.1. Inkomensvorming gezin (kaart 11)

20 landbouwers van de 26 geënquêteerden voeren hun landbouwactiviteiten uit in hoofdberoep. In oppervlakte gebruiken zij meer dan vier vijfde van de landbouwoppervlakte in het studiegebied. Dit is uitzonderlijk veel. De landbouwers in nevenberoep gebruiken samen slechts een klein aandeel van het projectgebied (3,8 %).

We kunnen dus stellen dat het merendeel van de landbouwoppervlakte in gebruik is door professionele landbouwers, die hun inkomen uit de landbouw nodig hebben.

	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte (ha)	Relatieve oppervlakte (%)
Hoofdberoep	20	647,8	83,6%
Nevenberoep	2	29,6	3,8%
Pensioen gerechtigde landbouwer	4	97,1	12,6%
<i>Totaal</i>	<i>26</i>	<i>774,6</i>	<i>100%</i>

Tabel 10: Inkomensvorming

4.3.2. Leeftijd (kaart 14)

Bij de 26 geënquêteerde bedrijven zijn er 13 bedrijven met twee (of meer) bedrijfsleiders. Bij de andere werd één bedrijfsleider genoteerd. In totaal zijn er dus 39 bedrijfsleiders op de 26 bedrijven.

Voor de volgende tabel werd per bedrijf één leeftijd meegenomen, namelijk die van de jongste bedrijfsleider (meestal de meewerkende zoon of dochter die op termijn het bedrijf zal overnemen).

Leeftijdsklasse	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte (ha)	Relatieve oppervlakte (%)
< 30 jaar	3	88,6	11,4%
30 – 40 jaar	3	270,4	34,9%
40 – 50 jaar	14	260,1	33,6%
50 – 60 jaar	3	92,6	12,0%
60 – 65 jaar	0	0	0%
65 – 70 jaar	2	37,5	4,8%
> 70 jaar	1	25,4	3,3%
<i>Totaal</i>	<i>26</i>	<i>774,6</i>	<i>100%</i>

Tabel 11: Leeftijd van de bedrijfsleider

Drie vierde van de bedrijfsleiders is jonger dan 50. Zij hebben samen een oppervlakte van 619 ha in gebruik (80% van de landbouwoppervlakte binnen het studiegebied).

De meeste gronden zijn in gebruik door landbouwers tussen de 30 en 50 jaar (samen 69% van de gronden). Meer dan 10 % van de gronden is telkens in gebruik door landbouwers jonger dan 30 jaar of tussen de 50 en 60 jaar.

Er zijn in het gebied 3 pensioengerechtigde landbouwers actief zonder een jongere bedrijfsleider die reeds meewerkt op het bedrijf. Sommigen van hen hebben wel een opvolger die reeds een eigen bedrijf heeft of die nog studeert.

4.4. Bedrijfseconomische kenmerken

4.4.1. Bedrijfsoppervlakte

De gemiddelde bedrijfsoppervlakte voor de bedrijven actief in het studiegebied wordt hieronder weergegeven. Het gaat hier om de totale oppervlakte van de betrokken bedrijven binnen én buiten het studiegebied.

Bedrijfstype	Gemiddelde bedrijfsoppervlakte (ha)
Akkerbouwbedrijf	39,0
Varkensbedrijf	22,3
Melkveebedrijf	11,3
Pluimveebedrijf	15,4
Boomkwekerij	5,1
Vleesveebedrijf	11,0
Fruitteeltbedrijf	23,6
<i>Alle bedrijfstypes</i>	<i>29,8</i>

Tabel 12: Gemiddelde bedrijfsoppervlakte per bedrijfstype

Onderstaande tabel toont dat de bedrijven met een kleinere oppervlakte pensioengerechtigde landbouwers zijn, maar dit geldt niet noodzakelijk andersom. De bedrijven in nevenberoep hebben tussen de 20 en 40 ha grond in gebruik, een middelgrote oppervlakte voor dit studiegebied. De gemiddelde bedrijfsoppervlakte in Vlaanderen van aangifteplichtig bedrijven is echter 18 ha, ongeacht het bedrijfstype en of het landbouwers in hoofd-, nevenberoep of hobbylandbouwers zijn.

Van de landbouwers in hoofdberoep heeft meer dan de helft tussen de 60 en 450 ha grond in gebruik.

Bedrijfsoppervlakte	Landbouwer in hoofdberoep	Pensioensgerechtigde landbouwer	Landbouwer in nevenberoep	Totaal
≤ 10 ha		1		1
10 – 20 ha	1			1
20 – 40 ha	6	1	2	9
40 – 60 ha		1		1
60 – 100 ha	4			4
100 – 150 ha	2			2
150 – 200 ha	2	1		3
200 – 250 ha	1			1
> 250 ha	4			4
<i>Totaal</i>	<i>20</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>26</i>

Tabel 13: Aantal bedrijven in functie van de bedrijfsoppervlakte

4.4.2. Productieomvang

De economische productieomvang van de geënquêteerde bedrijven werd berekend op basis van de bruto standaard saldi (BSS). Dat is een maat voor economische omvang en omzet van een landbouwbedrijf. Deze worden jaarlijks gepubliceerd, vroeger door het Ministerie van Landbouw, Centrum voor Landbouweconomie en sinds 2006 door de Afdeling Monitoring & Studie (AM&S). De bruto standaard saldi worden berekend per dier en per ha van een bepaalde teelt. Op basis van het aantal dieren en de oppervlakte, kan dan het gehele saldo per bedrijf berekend worden.

De cijfers geven echter alleen de productieomvang weer. Het is geen maat voor het arbeidsinkomen per bedrijf. Dat hangt uiteraard af van de toegevoegde waarde die het bedrijf realiseert en van de intrestlasten die het bedrijf draagt.

Productieomvang	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte in het studiegebied (ha)	Relatieve oppervlakte in het studiegebied (%)
Zeer klein	0	0	0%
Klein	6	111,6	14,4%
Matig	0	0	0%
Groot	2	34,6	4,5%
Zeer groot	18	628,3	81,1%
<i>Totaal</i>	<i>26</i>	<i>774,6</i>	<i>100%</i>

Tabel 14: Aantal bedrijven in functie van de productieomvang

81 % van het landbouwareaal (628 ha) in het studiegebied wordt ingenomen door bedrijven met een zeer grote productieomvang. Dit verbaast niet gezien de vele landbouwers in

hoofdberoep, de grote bedrijfsoppervlaktes, enz. 6 bedrijven hebben een kleine productieomvang, samen goed voor 14 % van de landbouwgronden in het gebied.

Slechts 6 bedrijven halen niet hun volledige gezinsinkomen uit het landbouwbedrijf:

- 2 bedrijfsleiders halen hun inkomen voornamelijk uit niet-landbouwactiviteiten;
- 2 bedrijfsleiders halen hun inkomen hoofdzakelijk uit landbouwactiviteiten maar vullen dit aan met een inkomen uit niet-landbouwactiviteiten
- 2 bedrijfsleiders geven aan dat ze naast hun landbouwinkomen ook een pensioen hebben.

Op de overige 20 bedrijven wordt het inkomen enkel uit landbouwactiviteiten gegenereerd.

4.4.3. Vee stapel

In het studiegebied zijn er 15 bedrijven actief die ook dieren houden.

- 8 bedrijven houden varkens: tussen de 170 en de 1000 zeugen en/of tussen de 1400 en de 8000 vleesvarken. Één van deze bedrijven houdt ook paarden.
- 6 bedrijven houden runderen: 5 bedrijven hebben tussen de 70 en 200 melkkoeien met bijhorend jongvee. Één bedrijf houdt vleesvee.
- 1 bedrijf heeft pluimvee. Ze houden moederdieren voor broedeieren.

De Vlaamse gemiddelden liggen (voor 2008) op 1576 varkens, 100 runderen en 38 162 kippen voor respectievelijk varkens-, rundvee- en pluimveebedrijven (Land- en tuinbouw in Vlaanderen 2009 –Landbouwindicatoren in zakformaat). De meeste van de bedrijven die actief zijn in dit gebied (inclusief de Nederlands bedrijven) zitten qua veestapel boven dit Vlaamse gemiddelde.

4.4.4. Ruwvoederbalans

Ruwvoerders zijn de gewassen die geteeld worden voor het voederen van herkauwers (rundvee, schapen en geiten). Het zijn in de eerste plaats gras, klaver, maïs en voederbieten. Voor een bedrijf met rundvee, schapen of geiten is het van groot belang om voldoende ruwvoerders te telen. Dat is bedrijfseconomisch immers de meest interessante productiewijze. Om dit te meten, wordt de ruwvoederbalans berekend. Op bedrijfsniveau wordt dit zeer nauwkeurig berekend voor de samenstelling van het rantsoen.

De berekende ruwvoederbalans is weergegeven in de tabel hieronder. Voor bedrijven zonder herkauwers is de ruwvoederbalans niet van toepassing en dus niet berekend.

Ruwvoederbalans	Aantal bedrijven	Relatief aantal bedrijven (%)
Tekort aan ruwvoeder	2	7,7%
Evenwicht	3	11,5%
Overschot aan ruwvoeder	1	3,8%
Niet van toepassing	20	76,9%
<i>Totaal</i>	26	100%

Tabel 15: Aantal bedrijven in functie van de ruwvoederbalans

De bedrijven die min of meer in evenwicht zijn, zijn de meest kwetsbare bedrijven. Een kleine verandering van het landbouwareaal kan deze bedrijven uit evenwicht brengen, waardoor zij hun bedrijfsvoering moeten aanpassen.

Bedrijven die nu al een tekort hebben, moeten wel extra voeders aankopen, maar de organisatie van hun bedrijf moet niet drastisch gewijzigd worden.

Voor bedrijven met een groot overschot betekent een verlies aan oppervlakte een daling van het inkomen, maar het heeft niet noodzakelijk gevolgen voor de veestapel.

In het studiegebied hebben slechts 6 bedrijven herkauwers, 3 daarvan hebben een ruwvoederbalans die rond het evenwicht ligt. Zij zijn het meest kwetsbaar bij grondverlies.

Voor de overige bedrijven met vee (hoofdzakelijk varkens, maar ook pluimvee) werd de ruwvoederbalans dus niet berekend, maar ook zij telen (een deel) van de voeders voor hun dieren zelf en zullen bij een verlies van gronden mogelijks ook minder eigen voeders kunnen produceren.

4.4.5. Geschatte verhouding mestproductie/plaatsingsruimte

De huidige verhouding tussen de mestproductie en de plaatsingsruimte voor mest van de landbouwbedrijven wordt ingeschat voor stikstof (N) en fosfaat (P_2O_5) op basis van het aantal dieren, de gronden die ze in gebruik hebben, en de meest voorkomende bemestingsnorm (100 kg fosfaat/ha en 170 kg stikstof/ha). Dit is een inschatting aangezien sommige bedrijven in de praktijk mogelijk derogatie of verhoogde bemesting aanvragen, enz.

11 bedrijven hebben geen dieren en hebben dus ook geen mestproductie.

Volgens deze inschatting hebben 9 bedrijven momenteel geen mestoverschot. Ze beschikken over voldoende gronden om de geproduceerde mest af te zetten. 4 bedrijven hebben meer dan 10 ha grondoverschot, zij hebben dus ruimte voor bijkomende mestafzet.

3 bedrijven hebben tussen de 5 en 0 ha grondoverschot. 4 bedrijven hebben tussen de 0 en 5 ha grond tekort. Deze twee groepen bedrijven zitten dus dicht tegen het evenwicht aan en kunnen vermoedelijk bij het verlies aan gronden de mest die ze produceren onvoldoende afzetten op hun eigen percelen.

2 bedrijven in het gebied hebben nu reeds meer dan 25 ha grond tekort om de mest die ze produceren af te zetten op hun gebruiksgronden. Het gaat hier om 1 bedrijf met hoofdrichting akkerbouw en 1 bedrijf met hoofdrichting pluimvee.

Bedrijfstype (hoofdrichting)	> 25 ha overschot	25 -10 ha overschot	10-5 ha overschot	5-0 ha overschot	0-5 ha tekort	< 25 ha tekort	n.v.t.	Totaal
Akkerbouwbedrijf		1	1		3	1	9	15
Boomkwekerij							1	1
Fruitteeltbedrijf							1	1
Melkveebedrijf		1	1					2
Pluimveebedrijf						1		1
Varkensbedrijf	2			3				5
Vleesveebedrijf					1			1
<i>Totaal</i>	2	2	2	3	4	2	11	26

Tabel 16: De geschatte mestbalans per bedrijfstype

Overschot betekent dat de landbouwers meer gronden hebben dan nodig voor hun huidige mestproductie. Tekort betekent dat de landbouwers gronden tekort hebben om hun huidige mestproductie te plaatsen.

Ook tijdens de enquête werd gepolst naar het mestoverschot: alle 15 bedrijven met vee gaven bij de enquêtering aan dat hun mestoverschot zou toenemen indien ze gronden zouden verliezen. Hierbij is natuurlijk niet geweten óf deze bedrijven gronden zouden verliezen en hoeveel gronden ze mogelijk zouden verliezen.

4.5. Verbrede en meer milieuvriendelijke vormen van landbouw

In de enquête werd ook gepeild naar de houding van de landbouwer ten opzichte van verbrede landbouw en milieuvriendelijke technieken. Met verbrede landbouw worden die activiteiten bedoeld die verder gaan dan de gangbare landbouwproductie op zich. Het betreft vaak diensten zoals hoevertoerisme en agrarisch natuurbeheer. Ook activiteiten die voor of na het productieproces komen vallen onder de noemer verbrede landbouw. Zelfverwerking en rechtstreekse verkoop op de hoeve zijn hier een voorbeeld van.

Alle landbouw in het gebied is gangbare landbouw. Er is dus geen biolandbouw aanwezig.

Er zijn 4 bedrijven die een beheerovereenkomst hebben afgesloten en 4 bedrijven die aangeven eventueel geïnteresseerd te zijn in het afsluiten van een beheerovereenkomst. Één bedrijf doet op een deel van zijn Nederlandse gebruiksgronden aan natuurbeheer.

Daarnaast zijn er vier bedrijven die al hun producten of een deel ervan verwerken en rechtstreeks verkopen aan particulieren. Hierbij gaat het voornamelijk om (geschilde en versneden) groenten en aardappelen, om voeders voor dieren, en om tuinplanten. Een heel aantal bedrijven verkopen ook een deel van hun akkerbouwproducten als voeder aan collega-landbouwers.

18 bedrijven van de 26 verkopen niets rechtstreeks, maar wel aan bijvoorbeeld een veehandelaar of de verwerkende industrie. Er worden geen producten afgezet rechtstreeks aan de veiling of supermarkt.

2 bedrijven hebben een vorm van hoeverisme op het bedrijf: boerderijkamperen en bedrijfsbezoeken.

Verder zijn er enkele bedrijven die wel interesse hebben in hoeverisme, zelfverwerking, biolandbouw of rechtstreekse verkoop. Één bedrijf heeft interesse om gegidste rondleidingen te geven. Bij de andere bedrijven zijn het eerder mogelijkheden indien het bedrijf zich in de toekomst moet aanpassen aan de markt en de vragen van de maatschappij.

Het gebruik van milieuvriendelijke technieken is een ander aspect waar naar gepeild werd bij de landbouwers. In het gebied is groenbemesting een techniek die vrij algemeen wordt toegepast bij 19 van de 26 bedrijven. Ook mechanische onkruidbestrijding wordt regelmatig toegepast op 14 bedrijven. Er zijn geen geënuquëerde bedrijven die geïnvesteerd hebben in waterzuivering of in een eigen mestverwerkingsinstallatie.

Alles bij elkaar geteld komt een redelijk aantal vormen van verbreding en milieuvriendelijke technieken voor in het gebied.

4.6. Perspectieven

De meeste bedrijven in het studiegebied hebben de voorbije jaren in meer of mindere mate geïnvesteerd in hun bedrijf. Bijna allemaal hebben ze geïnvesteerd in machines (zowel vervanging als uitbreiding). De meesten investeerden in landbouwmachines, beregeningsinstallaties, enz. maar sommigen ook in machines voor het verwerken van landbouwproducten zoals een aardappelversnijder. Velen hebben ook geld geïnvesteerd in de bouw van (nieuwe) stallen en schuren. Enkele landbouwers geven aan dat ze ook in gronden en quota hebben geïnvesteerd indien de gelegenheid zich voordeed. Gezien de grootte van sommige bedrijven zijn de investeringen ook vaak navenant.

14 bedrijven geven aan dat er zich in de laatste 5 jaar weinig verschuivingen hebben voorgedaan op het bedrijf (uitgebreid of ingekrompen van bedrijfstakken), de overige 12 bedrijven hebben allemaal enige vorm van verschuiving op het bedrijf gehad.

Slechts 3 bedrijven hebben een bepaalde bedrijfstak ingekrompen of stopgezet zonder een andere bedrijfstak uit te breiden of op te starten. De meeste andere bedrijven combineerden het stopzetten of verkleinen van een bedrijfstak met de uitbreiding of opstart van een andere bedrijfstak. Enkele bedrijven zijn enkel uitgebreid.

In de enquête werd ook gepeild naar het toekomstperspectief van de bedrijven wat betreft de bedrijfsoppervlakte. Wensen ze dat die zal toenemen, gelijk blijven of afgebouwd worden? Onderstaande tabel geeft de antwoorden op deze vraag weer.

	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte in projectgebied (ha)	Relatieve oppervlakte in projectgebied (%)	Gemiddelde oppervlakte in projectgebied (ha)
Vergroten	17	627,2	81,0%	36,9
Gelijk blijven	7	116,9	15,1%	16,7
Verkleinen	2	30,4	3,9%	15,2
<i>Totaal</i>	26	774,6	100%	29,8

Tabel 17: Wensbeeld van de geënquêteerde bedrijfsleiders met betrekking tot de toekomstige evolutie van hun bedrijfsoppervlakte

Naar de toekomst toe willen slechts 2 bedrijven verkleinen en 7 bedrijven gelijk blijven. De 2 bedrijfsleiders die hun bedrijf willen verkleinen geven dit aan omdat hun zoon reeds een eigen bedrijf heeft en ze de gronden op termijn graag zouden overdragen. Deze 2 bedrijfsleiders hebben momenteel ook al de pensioensgerechtigde leeftijd bereikt.

De overige 17 bedrijven willen hun bedrijf uitbreiden indien ze hier de kans toe krijgen. Het zijn ook voornamelijk de grote bedrijven die verder willen vergroten. De meeste van deze bedrijven willen de huidige bedrijfstukken uitbreiden. Enkele landbouwers geven aan dat ze ook graag met nieuwe teelten zouden experimenteren.

Wat toekomstige investeringen betreffen zijn de meeste bedrijven op groei gericht binnen de bestaande bedrijfstukken. Ook investeren bijna alle bedrijven in het onderhoud van de gebouwen en/of het vervangen van machines of onderdelen daarvan. Ze geven aan dat dit nodig is om te kunnen meegaan met hun tijd en collega-landbouwers. Enkele landbouwers hebben ook plannen om te investeren in nieuwe stallen en gebouwen. Verder geven de meeste landbouwers aan dat ze wel willen investeren in gronden, gebouwen, en quota indien de markt het toelaat en de mogelijkheid zich voordoet, maar dat ze (nog) geen concrete plannen hebben. Één landbouwer geeft aan dat hij graag in natuur wil investeren.

4 bedrijven hebben geen grote investeringen meer gepland voor de komende 5 jaar. Het gaat hierbij om 3 pensioengerechtigde landbouwers en een landbouwer die het meeste van het landbouwwerk laat uitvoeren door loonwerkers.

In de enquête werd gevraagd of de opvolging van het bedrijf al dan niet verzekerd is. De landbouwers die jonger dan 50 zijn, hebben vaak nog maar recent het bedrijf overgenomen van hun ouders of van een derde. Hun kinderen zijn vaak nog jong en ze hebben zelf nog een aanzienlijk deel van hun loopbaan voor de boeg.

	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte in projectgebied (ha)	Relatieve oppervlakte in projectgebied (%)
Opvolger	16	622,0	80,3%
Geen opvolger	3	28,1	3,6%
Jonger dan 50	6	92,0	11,9%
Ik weet het niet	1	32,4	4,2%
<i>Totaal</i>	26	774,6	100%

Tabel 18: Opvolging van de bedrijfsleiders

Één landbouwer geeft aan dat hij misschien een opvolger heeft. Hij is hier opgenomen onder 'ik weet het niet'. 3 bedrijfsleiders geven aan dat ze geen bedrijfsopvolger hebben. Samen hebben ze 28 ha (3,6 % van het landbouwareaal) in gebruik in het gebied. 6 bedrijfsleiders zijn jonger dan 50 en geven aan dat ze nog geen zicht hebben op bedrijfsopvolging.

De overige 16 landbouwers hebben een bedrijfsopvolger. Vaak werkt die al mee op het huidige bedrijf (zie ook deel 4.3.2 leeftijd; waarbij de leeftijd van de jongste meewerkende bedrijfsleider werd genomen) of hebben een zoon of dochter die reeds een eigen bedrijf heeft en op termijn de gronden van het ouderlijk bedrijf graag zou overnemen. Zij gebruiken samen 80% of 622 ha van de landbouwoppervlakte in het studiegebied.

DEEL 5 : IMPACT OP DE LANDBOUW

De problemen die zich voordoen bij het onttrekken van grond aan een landbouwbedrijf situeren zich op verschillende vlakken. Grond is immers de belangrijkste productiefactor voor een landbouwbedrijf. Het grondareaal heeft invloed op de inkomensvorming, de ruwvoederwinning en de mestafzet.

De exacte impact van het onttrekken van gronden aan een landbouwbedrijf kan op basis van een enquête niet nauwkeurig berekend worden. Verschillende factoren die we niet allemaal ter beschikking hebben, spelen hierin mee. Elke bedrijfssituatie is immers anders en de exacte impact van de plannen (voornamelijk de exacte locatie en de aanvangstermijn van de toekomstige ontginningen) is nog niet geweten. De impact zal ook voor geen enkel bedrijf hetzelfde zijn. Er kan wel weergegeven worden in welke orde van grootte deze impact zich zal situeren.

5.1. Belang van de gronden voor de gebruiker

5.1.1. Absolute en relatieve oppervlakte

Tabel 19 geeft de absolute en de relatieve oppervlakte van de bedrijven binnen het studiegebied weer. Vier bedrijven bevinden zich links boven in de tabel. Ze zijn relatief en absoluut betrokken met een eerder kleine oppervlakte.

De andere 22 bedrijven zijn minstens met 10 ha en/of minstens 20% van de totale bedrijfsoppervlakte in het studiegebied gelegen.

4 bedrijven liggen met meer dan 80% van hun gronden in het gebied en eveneens 4 bedrijven hebben meer dan 50 ha grond in gebruik in het gebied.

Relatieve oppervlakte in het projectgebied	Absolute oppervlakte in het projectgebied						Totaal
	2 – 5 ha	5 – 10 ha	10–20 ha	20- 50 ha	50– 100 ha	> 100 ha	
< 10%	1	1	2	2			6
10 – 20%	1	1	1	2			5
20 – 40%			1		1		2
40 – 60%		1	3	1	1	1	7
60 – 80%			2				2
> 80%				3	1		4
<i>Totaal</i>	2	3	9	8	3	1	26

Tabel 19: Aantal gebruikers volgens absolute en relatieve oppervlakte in het volledige studiegebied

Tabel 20 geeft het percentage landbouwgrond in het projectgebied in relatie tot de productieomvang van de bedrijven (zie ook 4.5.2. Productieomvang). Enerzijds zijn er 6 bedrijven met een 'kleine' productieomvang, waarvan er 5 meer dan 40 % van hun bedrijfsoppervlakte binnen het projectgebied hebben liggen. Voor deze 5 laatste bedrijven betekent een onttrekking van de gronden mogelijks een volledige teloorgang van het bedrijf. Voor de bedrijven met een 'grote' tot 'zeer grote' productieomvang die slechts een beperkt deel van hun bedrijfsoppervlakte in het projectgebied hebben (< 20%), zal de eventuele onttrekking van de gronden hinderlijk zijn, maar het voortbestaan van het bedrijf zal er niet door worden bedreigd. Voor bedrijven met een 'kleine' productieomvang die slechts een beperkte oppervlakte verliezen, kan de leefbaarheidsdrempel sneller overschreden worden, zodat stopzetting van het bedrijf onvermijdelijk is.

De aandacht moet ook gevestigd worden op de 10 in rood aangegeven bedrijven. Dit zijn grotere bedrijven die meer dan 20% van de bedrijfsoppervlakte in het projectgebied hebben liggen. Vier van deze 10 bedrijven hebben er zelfs meer dan 60% in liggen.

Relatieve oppervlakte in projectgebied	Productieomvang van de bedrijven					Totaal
	Zeer klein	Klein	Gemiddeld	Groot	Zeer groot	
< 10%					6	6
10 – 20%		1			4	5
20 – 40%					2	2
40 – 60%		3			4	7
60 – 80%				2		2
> 80%		2			2	4
<i>Totaal</i>	0	6	0	2	18	26

Tabel 20: Aantal bedrijven volgens productieomvang en relatieve oppervlakte binnen het volledige projectgebied

5.2. Waardering van de gronden en perceptie van de betrokken gebruikers

Sommige landbouwers waren al in meer of mindere mate op de hoogte van de mogelijke plannen voor nieuwe reservezandontginningsgebieden, terwijl anderen er voor het eerst van hoorden tijdens de infovergadering in mei 2010 of het bedrijfsbezoek waarbij de enquête werd afgenomen. Of ze het al wisten of niet, het mogelijke grondverlies blijft een pijnlijke zaak voor hun bedrijfsvoering. Grond is en blijft de belangrijkste productiefactor voor een landbouwbedrijf.

Naast het telen van gewassen is het aanwezig zijn van voldoende grond belangrijk voor een ecologisch verantwoorde mestafzet. Bij een tekort aan akkerland is de boer verplicht om het overschot aan mest te verwerken wat financieel zwaar doorweegt. Het stijgende mestoverschot is voor 11 landbouwers niet van toepassing omdat zij geen dieren houden. Voor de overige 15 bedrijven hangt dit sterk af van de hoeveelheid grond die ze zouden verliezen. Maar momenteel zijn de plannen nog onvoldoende concreet om in te schatten welke landbouwers hoeveel hectares grond zouden verliezen.

De geënquêteerde landbouwers beschouwen de gronden in het volledige studiegebied als waardevolle landbouwgronden die zeer geschikt zijn voor akkerbouw. Het zijn erg grote (in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde), voornamelijk rechthoekige percelen. Heel wat landbouwers hebben ook verschillende aaneengesloten of dicht tegen elkaar liggende percelen in gebruik in het gebied. Daarnaast zijn vele gronden voorzien van een beregeningsinstallatie met grondwater. Dit laatste is bijna noodzakelijk om op deze gronden aan landbouw te doen omdat het voornamelijk droge zandgronden zijn.

De meeste betrokken landbouwers geven dan ook aan dat het zonde is om (delen van) het gebied op termijn om te vormen tot zandontginningsgebied. Ze geven geregeld aan dat er in de ruimere omgeving ook nog andere zandontginningsplannen zijn (in de provincies Antwerpen en Limburg). Daarnaast zijn ze vaak van mening dat er andere zones zijn die even geschikt of geschikter zouden zijn als (reserve)zandontginningsgebieden en waar de landbouwers veel minder onder te lijden zouden hebben. Zo werden bos-, natuur- of industriegebieden in de regio aangehaald als alternatieve locaties.

Op de vraag of de gronden binnen het projectgebied belangrijk zijn voor het bedrijf, antwoorden 25 van de 26 landbouwers dat die gronden "zeer belangrijk" zijn voor hun bedrijf en dat hun bedrijfsvoering "zeker wel" (73%) of "waarschijnlijk wel" (23%) in het gedrang zou komen zonder deze percelen.

Enkel de landbouwer in nevenberoep geeft aan dat de gronden "niet echt belangrijk" zijn voor het bedrijf en zijn bedrijfsvoering "waarschijnlijk niet" in het gedrang zal komen.

Er werd ook gevraagd wat het grootste probleem zou zijn voor het bedrijf indien er gronden uit landbouwgebruik zouden gaan. Voor de meeste bedrijven is dit in volgorde van belangrijkheid: inkomensverlies, toenemende mestoverschot, verlies aan premies, tekort aan akkerland, toenemen van de vaste kosten, tekort aan (ruw)voeder en te hoog oplopen van de veebezetting. Voor vele bedrijven zou een combinatie van deze factoren op hun bedrijf van toepassing zijn indien ze gronden zouden verliezen. Voor enkele bedrijven zouden al deze problemen van toepassing zijn.

Voor 6 bedrijven echter is het probleem van een andere grootteorde, namelijk de mogelijke sluiting van het bedrijf. Daarnaast geeft één landbouwer aan dat hijzelf waarschijnlijk (nog) niet in de problemen zal komen maar vooral zijn opvolger.

In het gebied zelf en de ruimere omgeving zijn een heel aantal (plannen voor) projecten die mogelijk een impact hebben op de landbouwers: andere ontginningsplannen, het plaatsen van windmolens, mogelijke maatregelen ivm natuur (vb. Vogelrichtlijngebied *De Ronde Put*, zie deel 2.2.2), ...

Dit brengt een hoop onzekerheid en speculatie met zich mee. Het is dan ook erg belangrijk de betrokken landbouwers voldoende en duidelijk op de hoogte te brengen en te houden van de (evolutie van de) plannen zodat zij over correcte en recente gegevens beschikken.

Sommige landbouwers geven aan dat ze grote ontginningsplannen waarschijnlijk toch niet kunnen tegenhouden, maar zouden wel graag voldoende op voorhand geïnformeerd worden over welke plannen waar zouden uitgevoerd worden. Zo willen ze op tijd weten welke invloed dit voor de landbouw in het algemeen en hun bedrijf meer specifiek zal hebben.

Tijdens de enquêtes kregen de landbouwers ook de mogelijkheid om opmerkingen en bezorgdheden te geven over landbouw in het algemeen en over dit project meer specifiek. Enkele opmerkingen en bezorgdheden die regelmatig terugkwamen zijn:

- Het zou zonde zijn dat dit landbouwgebied verloren gaat. Dit gebied werd na de tweede wereldoorlog ontgonnen en in landbouwgebruik genomen in tijden van voedselschaarste. De aanwezige landbouwers (en/of hun ouders) hebben hard gewerkt om het bedrijf uit te bouwen tot het huidige niveau.
- Wat zal er met de grondwaterstand gebeuren in de gebieden die wel in landbouwgebruik zullen blijven? De landbouwers hebben schrik dat een naburig gelegen zandontginningsgebied de grondwatertafel gevoelig zal doen dalen en het gebied is nu al droog.
- De huidige plannen zijn op maat van de provincie Antwerpen en Sibelco gemaakt. De provincie Antwerpen is betrokken partij in de uitbating van het Zilvermeer en de zoekzones voor reservezandontginning vallen grotendeels samen met de gronden die Sibelco recent heeft aangekocht.
- Waarom moet reservezandontginningsgebied gecompenseerd worden op landbouwgronden? Kunnen er geen andere bestemmingen omgezet worden naar reservezandontginningsgebied of kan er geen uitruiling tussen ontginning, recreatie en natuur zijn zonder landbouwgrond in te nemen.
- Hoe lang zal het duren voor er nog meer landbouwgrond in de regio plaats moet ruimen voor zandontginning?

DEEL 6 : FLANKERENDE MAATREGELEN

De plannen voor toekomstig vervangend zandwinningsgebied worden door verschillende partijen gecontesteerd. Het al of niet noodzakelijk zijn van deze bestemmingswijzigingen in de regio van Postel is echter geen onderwerp van dit rapport.

Aangezien de zoekzone voor dit vervangend reservezandontginningsgebied hoofdzakelijk in landbouwgebied gelegen is, betekenen deze plannen echter een verlies aan landbouwareaal.

Voor de landbouw in Vlaanderen en meer specifiek in Mol is dit sowieso een verliessituatie. De gronden die verloren gaan, kunnen door de landbouwbedrijven niet meer ingezet worden voor de realisatie van een economische meerwaarde. Grond is echter een zeer belangrijke productiefactor voor de betrokken landbouwers. In het kader van de nieuwe premiereregeling (MTR) is elke hectare nodig om de bedrijfstoelage te activeren en gronden zijn vaak ook belangrijk voor een ecologisch verantwoorde mestafzet. Maar in de eerste plaats heeft grond een belangrijke productiefunctie voor de betrokken landbouwers.

Het is duidelijk dat de economische landbouwuitbating van sommige landbouwbedrijven sterk zal bemoeilijkt worden bij het aansnijden van nieuwe zandontginningsgebieden. Ondanks dat het nog niet geweten is welke landbouwers effectief getroffen zullen worden, stelt zich de vraag hoe hiermee best wordt omgegaan.

Het provinciebestuur van Antwerpen heeft aan de VLM gevraagd om in dit LER de behoefte aan flankerende maatregelen weer te geven indien landbouwgronden uit gebruik zouden genomen worden. Tijdens de gesprekken met de betrokken landbouwers en landbouwsters is dan ook uitgebreid aandacht besteed aan de inzet van deze flankerende maatregelen. Er werd gepolst naar de maatregelen waar de landbouwers zelf de voorkeur aan geven. De remediërende maatregelen die voorgesteld worden, houden dan ook rekening met de individuele keuzes die gemaakt worden. In principe kan dus een gelijkaardige bedrijfssituatie leiden tot verschillende begeleidende maatregelen.

Flankerend maatregelen kunnen het verlies aan landbouwareaal voor de landbouwsector niet compenseren. De realisatie van vervangende ontginningsgebieden in landbouwgebied betekent sowieso dat er minder landbouwgronden ter beschikking zullen zijn voor de landbouw in de regio. Indien een flankerend beleid wordt opgesteld, heeft dit als doelstelling op niveau van de individuele bedrijven oplossingen aan te reiken, zodat sociale en bedrijfseconomische drama's vermeden kunnen worden.

Er is echter geen decreet dat het flankerend beleid regelt. Het betreft dus initiatieven die kunnen variëren afhankelijk van het project, de opdrachtgever, het overleg met de betrokkenen, enz.

Hieronder wordt een kort overzicht gegeven van mogelijke flankerende maatregelen aangevuld met een aantal algemene maatregelen. Enkel de maatregelen die mogelijk zijn voor dit project van de Kempense Meren worden hier opgesomd.

Verder werden in de vertrouwelijke technische fiches per bedrijf een aantal bedrijfsspecifieke maatregelen voorgesteld. De mogelijke oplossingen zijn gebaseerd op de landbouw-economische achtergrond, maar ook op het bestaande juridische en beleidskader. Oplossingen die niet stroken met de bestaande wetgeving zijn per definitie niet weerhouden. De voorgestelde maatregelen houden ook uitdrukkelijk rekening met de voorkeur van de betrokken landbouwer. Als ondernemer zijn zij immers het best geplaatst om de verschillende remediërende maatregelen in te schatten.

Het is echter wel mogelijk dat de meest geschikte oplossing in de praktijk niet altijd kan gerealiseerd worden. Een voorbeeld hiervan is het inzetten van het instrument grondenbank. Het ruilen van gronden kan immers pas gebeuren als er buiten het projectgebied een grondreserve is opgebouwd. Indien de opbouw van deze grondreserve onvoldoende of niet snel genoeg kan gerealiseerd worden, moeten we ons vaak wenden tot een minder geschikte oplossing. Om dit te duiden is geprobeerd per bedrijf enkele scenario's uit te werken. Het is

steeds scenario 1, het voorkeursscenario, dat de voorkeur geniet. Als dit, om welke reden dan ook, niet kan gerealiseerd worden, moeten we ons wenden tot een volgend scenario.

6.1. Algemene maatregelen

6.1.1. Juridische zekerheid

Het is voor de betrokken landbouwers belangrijk dat er zekerheid gegeven wordt met betrekking tot de ruimtelijke bestemmingen van de gronden. Om te beantwoorden aan dit probleem, zou een extra impuls voor de afbakening van de agrarische structuur in de regio meer dan welkom zijn. Op die manier kan aan de sector getoond worden dat de overheid de afspraken uit de ruimtebalans van het RSV (Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen) respecteert. Momenteel is de eerste fase in de afbakening van de natuurlijke en de agrarische structuur afgerond en werd in totaal in Vlaanderen 538.200 ha agrarisch gebied herbevestigd.

Het merendeel van dit studiegebied is herbevestigd gebied (HG) waarbij in de beleids marge ingesloten is dat binnen het gebied een ruimtelijk uitvoeringsplan kan opgemaakt worden voor de geplande ontginning van kwartszand. Enkele gronden binnen het studiegebied vallen ook buiten dit HG en heel wat landbouwers hebben ook gronden buiten het studiegebied liggen die ook nog niet herbevestigd zijn. Hiervoor is in de tweede fase van de afbakening van de natuurlijke en de agrarische structuur verder onderzoek en overleg nodig en zal eveneens een Ruimtelijke Uitvoeringsplan (RUP) opgemaakt worden.

Op die manier kan men meer rechtszekerheid bieden aan de landbouwers in het zoekgebied. Dit is ook een belangrijk element voor de werking van de lokale grondenbank, omdat uitruilingen van landbouwgronden in principe steeds naar het agrarisch gebied gebeuren.

6.1.2. Snelle en duidelijke informatie

Vele geënquêteerden vragen op korte termijn duidelijkheid over de exacte plannen en maatregelen i.v.m. het gebied. De onduidelijkheid weegt op de bedrijfsvoering, vooral voor bedrijven die op korte termijn moeten investeren (bv. beregeningsinstallaties), die meerjarige gewassen hebben staan (bijvoorbeeld bomen) of die aanpassingen moeten doen om aan de milieuwetgeving te voldoen. Als er dan toch een doek moet vallen over een deel van het gebied, dan weten de landbouwers liefst zo snel mogelijk over welk gebied het gaat en hoe lang landbouw er nog mogelijk zal zijn. Ze vragen dus rechtszekerheid.

Voor de betrokken landbouwers is het vaak onduidelijk bij wie zij terecht kunnen voor informatie omtrent plannen waarbij hun gronden mogelijk betrokken zijn. Daarom is het nodig om de betrokkenen pro-actief te informeren over het opzet, de stand van zaken en de resultaten van de verschillende processen. Er is ook nood aan een duidelijk aanspreekpunt voor de landbouwers, ondanks dat de verschillende plannen in het gebied niet vanuit dezelfde instanties getrokken worden. Op deze manier worden incorrecte verhalen ook de wereld uit geholpen.

6.1.3. Bewaking uitvoering flankerend beleid

Zoals reeds aangehaald is er momenteel geen decreet dat het flankerend beleid regelt. Maar ook indien er een flankerend beleid wordt opgemaakt, is een sociaal begeleidingsplan en de opmaak van een flankerend beleid één zaak. De uitvoering ervan is een andere. Deze wordt wellicht gerealiseerd door verschillende instanties en gespreid uitgevoerd in de tijd.

Een coördinerend orgaan dient te zorgen voor het consequent en kwaliteitsvol uitvoeren van de vooropgestelde begeleidende maatregelen.

6.2. Maatregelen op bedrijfsniveau

Gezien de exacte locatie van vervangende reservezandontginningsputten nog niet gekend is, en het studiegebied van dit LER veel groter is dan de oppervlakte die nodig is voor deze putten, is momenteel nog niet geweten welke bedrijven op termijn misschien echt getroffen zullen zijn en welke niet. Dit heeft als voordeel dat gezocht kan worden naar de meest geschikte locatie vanuit landbouwoogpunt, maar heeft als nadeel dat de plannen nog vrij vaag zijn. Dit laatste maakt het moeilijker om flankerende maatregelen op bedrijfsniveau concreet uit te werken. Op dit moment is ook nog niet geweten wie mogelijks zal opdraaien voor de kosten van deze flankerende maatregelen.

Daarnaast hebben de voorgestelde maatregelen ook betrekking op de uitbating van gronden en bedrijfsgebouwen door professionele landbouwers. Eventuele hobbylandbouw en/ of niet-agrarische bedrijven dienen correct behandeld te worden, maar deze maken geen deel uit van de voorgestelde maatregelen.

6.2.1. Fasering van de realisatie van de zandontginning

Voor bedrijven met gronden in toekomstig zandontginningsgebied kan een fasering in de realisatie gedeeltelijk een oplossing bieden. Deze fasering is vooral van toepassing voor iets oudere landbouwers (zonder bedrijfsopvolger) die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken vóór de gronden uit landbouwgebruik zouden gaan. Het gaat hier immers om de afbakening van *reservezandontginningsgebieden*. Het kan nog een hele tijd duren voor de gronden effectief uit landbouwgebruik gaan. Voor jongere bedrijfsleiders of oudere bedrijfsleiders met een opvolger is deze maatregel minder geschikt.

Deze fasering kan ingebouwd worden in het Ruimtelijk Uitvoeringsplan voor het gebied. Indien een onteigeningsprocedure wordt ingezet voor het gebied, dient deze wellicht in meerdere stappen te verlopen. Maar de waardebepaling van deze bedrijven gebeurt best met de huidige situatie als referentie. Het is immers onduidelijk hoe de waarde van de betrokken bedrijven zou evolueren eens de zandontginning van start gaat.

Bij de realisatie op het terrein is het zowiezo aan te raden dat de landbouwers toegang krijgen tot de percelen zolang ze bewerkbaar zijn.

2 bedrijfsleiders die de pensioengerechtigde leeftijd nog niet bereikt hebben, geven aan dat ze geen opvolger hebben. Één bedrijfsleider geeft aan dat hij misschien een bedrijfsopvolger heeft, maar is momenteel reeds ouder dan 65 jaar. Indien de gronden van de twee eerstgenoemde bedrijfsleiders nog 20 jaar in landbouwgebruik kunnen blijven hebben ze beide de pensioengerechtigde leeftijd bereikt en zou een fasering voor hen een oplossing kunnen zijn.

6.2.2. Globale evaluatie van de toekomstperspectieven voor bedrijven die ook via andere initiatieven van de overheid aan ruimte inboeten.

Voor enkele van de bedrijven geldt dat zij ook betrokken partij zijn in andere projecten, al of niet in het kader van zandontginning of RUP's.

De meeste landbouwbedrijven hebben als gezonde onderneming wel enige marge en het verlies van een deel van het areaal betekent daarom nog niet dat het bedrijf in zijn voortbestaan bedreigd wordt. Het incasservermogen van een bedrijf is echter beperkt. Als een bedrijf in meerdere projecten grond of ruimte moet inleveren, kan de som van deze initiatieven wel betekenen dat de bedrijfsvoering moet stopgezet worden. Een globale evaluatie voor deze bedrijven dringt zich dan ook op.

6 bedrijven geven aan dat ze mogelijks betrokken zijn bij andere projecten:

- Één bedrijf zou mogelijks gronden verliezen aan een windmolenpark
- Twee bedrijven zijn betrokken bij het natuurproject rond de Koemook. Hierbij zou het gaan om grond- en bestemmingsruil en geen grondverlies.
- Één bedrijf heeft reeds een bedrijfsverplaatsing achter de rug. Zij verhuisden omdat er voor een naburig natuurgebied een te hoge ammoniakemissie was in de zone waar ze actief waren.
- Één bedrijf verliest mogelijk zijn huiskavel in een woonproject.
- Een zesde bedrijf heeft gronden in gebruik waar plannen voor bestaan om er op termijn een weg op aan te leggen.

6.2.3. Grondruil als alternatief voor onteigening

Heel wat landbouwers geven de voorkeur aan een volwaardig alternatief stuk grond. Deze gronden kunnen in principe verworven worden op de grondmarkt en toebedeeld worden aan de betrokken landbouwers d.m.v. een ruilakte. De organisatie hiervan kan gebeuren door de oprichting van een lokale grondenbank. Dergelijke grondenbank kan o.a. georganiseerd worden door de Vlaamse Landmaatschappij. Hiervoor dient uiteraard een overeenkomst opgemaakt te worden tussen de opdrachtgever en de uitvoerder van de lokale grondenbank.

De slaagkansen van de grondenbank hangen af van de verhouding tussen de grondbehoefte en het grondaanbod in de ruime omgeving van de bedrijven. Een belangrijke voorwaarde voor grondruil is dat zowel de gebruiker als de eigenaar akkoord moeten zijn met deze grondruil. Voor percelen waarvan de landbouwer ook eigenaar is, kan deze maatregel dus vlotter toegepast worden. Grondruil is ook mogelijk voor hobbyboeren, maar zij zijn niet prioritair.

Mogelijke beperkingen voor deze maatregel zijn:

- De mate waarin een grondreserve kan opgebouwd worden in de omgeving van het gebied. De nieuwe percelen mogen immers niet verder verwijderd zijn van de bedrijfszetel, tenzij de bedrijfsleider hiermee uitdrukkelijk instemt. Een hinderpaal bij de opbouw van deze grondreserve wordt gevormd door de grote druk die heerst op de grondmarkt. Heel wat landbouwers zijn immers op zoek naar grond en de overheid gaat dan ook nog op zoek naar grond. Bij een toepassing van het principe van grondruil als begeleidende maatregel, dient dan ook duidelijk vastgelegd te worden voor welk initiatief de gronden die de overheid verwerft, kunnen ingezet worden.
- In het studiegebied vallen een heel aantal gronden onder seizoenspacht, onder andere om voldoende gewasrotatie te hebben. Tot op heden zijn bestaande grondenbanken enkel van toepassing voor landbouwers die ook eigenaar zijn van hun gronden of volgens de pachtwetgeving kunnen aantonen dat ze officiële pachter zijn, maar niet voor seizoenspachters. Om ook voor deze seizoenspachters ruilgronden te kunnen zoeken, zou een nieuw protocol uitgewerkt moeten worden.
- In het projectgebied zijn veel landbouwers aanwezig die op Nederlands grondgebied wonen. Een grondenbank kan ook grensoverschrijdend werken. De zoekzone dient hiervoor ruim genoeg ingesteld te worden. Maar het zal zeker geen evidentie zijn om als Vlaamse overheid op de Nederlandse grondenmarkt op zoek te gaan naar (voldoende) ruilgrond.
- Een heel deel gronden zijn reeds in eigendom van Sibelco. Voor grondruil is het echter noodzakelijk dat zowel de eigenaar als de gebruiker willen uitgeruild worden naar een nieuw stuk grond.

Voor de opbouw van een grondreserve moeten uiteraard voldoende liquide middelen vrijgemaakt worden. Deze middelen zijn noodzakelijk als tijdelijke financiering. De uiteindelijke kostprijs voor de ontwikkeling van het gebied verhoogt er niet noodzakelijk door. Voor gronden die vrijgemaakt worden d.m.v. ruiloperaties moeten immers geen onteigeningsvergoeding of pachtuitredingsvergoeding meer betaald worden. Sowieso is er een operationele kost voor de organisatie van een dergelijke lokale grondenbank.

De vraag naar ruilgrond bij de betrokken landbouwers is erg groot. 21 landbouwers geven als voorkeursscenario ruilgrond op. 11 van hen geven dit zelfs als enige scenario op.

In oppervlaktes betekent dit dat de landbouwers voor 501 ha opgeven dat ze graag ruilgrond zouden hebben indien hun gronden uit landbouwgebruik zouden gaan.

Deze oppervlakte is groter dan de oppervlakte vervangend reservezandontginningsgebied waar men naar op zoek is, maar geeft wel aan dat grondruil de meest gekozen maatregel is.

6.2.4. Aankoop in der minne

Voor sommige bedrijven is het bespreekbaar dat ze indien nodig hun gronden verkopen. Het is echter evident dat de aankoopprijs die bedongen zal worden, hiervoor een cruciale factor vormt.

De bedrijven die hiervoor kiezen, zijn meestal bedrijven met veldkavels (dit zijn de kavels die niet aansluiten bij de bedrijfszetel).

Enkele bedrijven geven als eerste of tweede scenario op dat ze bereid zijn hun gronden te verkopen. Bij nader onderzoek blijkt het echter om gepachte gronden te gaan waardoor verkopen geen optie is.

Één bedrijf geeft als 3e scenario op dat het bereid is zijn eigendomsgronden te verkopen indien er een goede prijs voor gegeven wordt. Het gaat hierbij om 5 ha grond.

6.2.5. Pachtuitredingsvergoeding

De gebruiker die onder de pachtwetgeving valt (pachter) kan voor het beëindigen van zijn gebruik een pachtuitredingsvergoeding krijgen. Deze vergoedingen zijn bij wet vastgelegd en hierover kan dus niet onderhandeld worden. Eventueel kan wel een bijkomende wijkersstimulus aangeboden worden.

Enkele bedrijven gaven op dat ze als eerste of tweede scenario bereid zijn hun gronden binnen het gebied te verkopen. Het blijkt hierbij echter om gepachte gronden te gaan waardoor ze hier besproken worden i.p.v. onder 6.2.4 Aankoop in der minne:

Één bedrijf geeft als voorkeursscenario op dat het bereid is pachtafstand te doen van zijn gebruiksgronden. 8 bedrijven geven deze maatregel op als tweede scenario en één bedrijf als 3e scenario.

In oppervlaktes komt dit respectievelijk neer op 6 ha, 101 ha en 6 ha.

6.2.6. Onteigening

Indien een aankoop in der minne niet tot resultaten leidt, zal eventueel een onteigening moeten plaats vinden. Het is duidelijk dat de onteigening als voorstel slechts van toepassing is, als de andere scenario's niet tot resultaten hebben geleid. Er is immers geen enkele landbouwer in het gebied die vragende partij is voor een onteigening.

6.2.7. Bedrijfsverplaatsing (herlocalisatie) en bedrijfsonteigening

Indien een bedrijf niet meer leefbaar is door het grondverlies, kan het in aanmerking komen voor een bedrijfsverplaatsing. Hierbij wordt op zoek gegaan naar een locatie voor de gronden én de gebouwen van een bedrijf. Het verplaatsen van de respectievelijke milieuvergunningen is ook mogelijk in het kader van een onteigeningsprocedure.

Algemeen worden volgende richtlijnen gehanteerd om te bepalen vanaf welke grens een bedrijf niet meer leefbaar is.

- Meer dan 20% van de gebruikte landbouwgoederen liggen in het projectgebied of;
- Het inkomen komt onder de leefbaarheidgrens (= 2/3 van het vergelijkbare inkomen) te liggen of;
- Een bedrijfsgebouw of een deel van de huiskavel ligt in het projectgebied.

Het vinden van een nieuwe locatie voor een getroffen bedrijf is haalbaarder voor bedrijven die slechts een beperkte huiskavel nodig hebben (vooral varkens- en pluimveebedrijven). Maar in elk geval moet voor de betrokken bedrijven ook grond en/of een bestaande

bedrijfszetel verworven worden. Ook deze procedure zou via een lokale grondenbank gerealiseerd kunnen worden.

In elk geval is dit een operatie waar een prijskaartje aan vast zit. In het geval van bedrijfsverplaatsing moeten we uitgaan van de kostprijzen voor nieuwbouw. Voor een exacte schatting van de kostprijs per bedrijf, moet uitgegaan worden van een gedetailleerde inventaris per bedrijf, maar de prijs hangt uiteraard ook af van het staltype, de grootte van de stal (schaalgrootte) enz.

Het is vanzelfsprekend dat de overheid voor deze bedrijven ook een ondersteunende rol kan opnemen in het labyrint van de nodige toelatingen en vergunningen. De respectievelijke procedures zullen hiervoor gevolgd moeten worden, maar de administratieve last en de bijhorende kosten kunnen door de overheid ondersteund worden.

In het volledige studiegebied liggen 6 bedrijfszetels met bijhorende huiskavel. Één van de bedrijfsleiders van deze bedrijven vraagt zich af hoe leefbaar zijn bedrijf nog zal zijn als naast zijn percelen zand zal ontgonnen worden. Hoe zit het dan met de grondwatertafel, enz.?

Enkele bedrijven hebben hun bedrijfszetel buiten het volledige studiegebied liggen, maar hebben meer dan 20 % van hun gebruiksgronden in het gebied liggen waardoor hun bedrijfsvoering in het gedrang zou kunnen komen mochten deze gronden op termijn uit landbouwgebruik gaan.

Één bedrijf geeft aan dat als voorkeursscenario geïnteresseerd is in een bedrijfsverplaatsing, mocht dit nodig zijn en als ze elders een beter bedrijf kunnen opbouwen. 2 bedrijven geven als 2e scenario bedrijfsverplaatsing op.

Een bedrijf dat niet meer leefbaar is doordat het veel grond verliest, komt eveneens in aanmerking voor een volledige bedrijfsonteigening. Hierbij worden ook de gronden buiten het projectgebied vergoed en indien gewenst ook de gebouwen. Dezelfde richtlijnen als onder bedrijfsverplaatsing (6.2.3.) worden gehanteerd om te bepalen vanaf welke grens een bedrijf niet meer leefbaar is.

Geen enkel bedrijf kiest als eerste scenario om het volledige bedrijf te laten opkopen. Twee bedrijven geven dit wel op als een mogelijk 2^e scenario, indien hun voorkeursscenario niet uitvoerbaar zou blijken. Deze 2 bedrijven hebben samen 31 ha grond in gebruik binnen in het gebied.

6.2.8. Extra stimuli

Een bijkomende mogelijkheid om voldoende ruilgrond te vinden voor de getroffen landbouwers is het creëren van extra stimuli. Bijvoorbeeld:

- een wijkersstimulus houdt in dat een landbouwer een extra vergoeding krijgt bovenop de pachtuitredingsvergoeding of aankoopvergoeding indien hij/zij gronden in of in de buurt van het studiegebied verkoopt. Deze gronden kunnen dan uitgeruild worden met landbouwers die opteren voor ruilgrond.
- een pachtaanvaardingsstimulus houdt in dat eigenaars van gronden een vergoeding kunnen krijgen om een pachter op hun eigendomsgronden te aanvaarden.

- Uitstel van betaling is een aflossingsplan voor de pachter die zich hervestigt, om zelf grond te verwerven. In plaats van pachter op zijn huidige gronden, wordt hij eigenaar van zijn uitgeruilde gronden. Momenteel wordt de wetgeving hieromtrent nog verder op punt gezet.

De mogelijkheid om deze extra stimuli in de praktijk toe te passen, moeten echter goed in detail worden onderzocht voor ze effectief worden voorgesteld aan de betrokken landbouwers en ingezet kunnen worden in een lokale grondenbank.

6.3. Samenvatting

Op basis van de individuele bedrijfsfiches kunnen de geënquêteerde bedrijven ingedeeld worden in een aantal groepen. Deze groepen worden hieronder beschreven:

- **Wijkers:** bedrijven die (eventueel) bereid zijn hun percelen in het projectgebied niet verder te gebruiken indien de voorwaarden om te wijken voldoende goed zijn.
 - o 1 bedrijf dat verderaf is gelegen wil een pachtuittrekingsvergoeding (eventueel met extra stimulus) aanvaarden als het daarmee een perceel dichterbij de bedrijfszetel terug kan pachten. Het gebruikt/pacht slechts één perceel in het projectgebied.
 - o 1 bedrijf wil eventueel een bedrijfsverplaatsing als de voorwaarden goed zijn. Dit bedrijf heeft momenteel 4 percelen in het projectgebied in gebruik en 5 percelen op korte afstand ervan.
- **Blijvers:** bedrijven die hun activiteiten in het gebied willen verder zetten.
 - o 21 bedrijven willen graag ruilgrond indien ze hun gebruiksgronden zouden verliezen in het gebied. Hier zitten zowel seizoenspachters, pachters als eigenaars tussen. In onderstaande tabel wordt een opsplitsing gemaakt naargelang de eigendomssituatie. De oppervlaktes van de betrokken bedrijven binnen de perimeter liggen hierbij tussen de 3 en de 67 ha.
 - o 1 bedrijf geeft aan dat het eigenaar wil blijven van zijn gronden onafhankelijk van de plannen die er zijn op de gronden.
 - o 1 bedrijf geeft aan dat het geen uitspraken wil doen over een eventueel voorkeurscenario bij verlies van gronden omdat het eerst koste wat kost wil proberen verder te boeren waar het bedrijf nu gelegen is.
- **Onbeslist:** bedrijven die aangeven dat hun keuze voor een scenario afhankelijk zal zijn van de voorwaarden. Ze geven aan dat de plannen en mogelijke flankerende maatregelen nu te vaag zijn om een keuze te maken.

Tabel 21 vat de oppervlaktes per flankerende maatregel samen op basis van de voorkeursscenario's van de bedrijven. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de exacte locatie voor een eventueel reservezandontginningsgebied nog niet is afgebakend en dat de oppervlaktes die hier worden weergegeven veel groter zijn dan de oppervlakte die men deze bestemming wil geven.

	Aantal bedrijven	Absolute oppervlakte in het projectgebied (ha)*	Relatieve oppervlakte in het projectgebied (%)
Wijker – Pachtafstand	1	5,5	0,7
Wijker – bedrijfsverplaatsing	1	26,5	3,4
Blijver – Grondruil eigenaar	21	67,2	8,7
Blijver – Grondruil pachter		376,4	48,6
Blijver – Grondruil seizoenspachter		57,8	7,5
Blijver – Verder eigenaar	1	19,3	2,5
Blijver – Verder gebruik	1	198,2	25,6
Onbeslist	1	23,6	3,1
Totaal	26	774,6	100

Tabel 21: Indeling van de bedrijven naargelang de gewenste flankerende maatregelen

* Dit zijn de oppervlaktes waarvan geweten is dat ze in landbouwgebruik zijn door de 26 bedrijven die deelnamen aan de enquête en die in 2010 ook effectief gronden in gebruik hadden in het studiegebied. 4 percelen (24,2 ha) zijn hierin dubbel meegerekend, omdat zij door 2 verschillende bedrijven in gebruik zijn, door het ene voor de teelt en door het andere voor de bemesting. Hierdoor is de totaalsom van de absolute oppervlakte verschillend van deze in de vorige tabellen.

CONCLUSIES

Het projectgebied Kempense Meren te Postel is in totaal 987,5 ha groot. 906,5 ha is Herbevestigd Gebied. In het gebied zijn 36 landbouwers actief die samen 756,8 ha gebruiken (drie vierde van de totale oppervlakte van het studiegebied).

De 26 landbouwers die uiteindelijk bevroegd werden én gronden in het projectgebied in gebruik hebben, vinden het erg spijtig dat een deel van deze gronden uit landbouwgebruik zouden gaan, omdat ze de gronden als zeer geschikte landbouwgronden beschouwen. Dit wordt ook bevestigd door het bodemgebruik in het projectgebied: er wordt weinig gras geteeld (12,3% waarvan het merendeel graszoden) en relatief veel akkerbouwgewassen (19% maïs, 19% aardappelen, 16% suikerbieten en 13% bonen) (zie kaart 9). Daarnaast zijn de randvoorwaarden voor landbouw in de gebieden erg goed: het gaat grotendeels om herbevestigd landschappelijk waardevol agrarisch gebied, waar de algemene bemestingsnorm van toepassing is.

De betrokken landbouwbedrijven zijn voornamelijk akkerbouwbedrijven (15) en varkensbedrijven (5). De meeste bedrijfsleiders zijn landbouwer in hoofdberoep. Daarnaast zijn er 4 pensioengerechtigde landbouwers en 2 landbouwers in nevenberoep. Anderzijds zijn er veel bedrijven met een grote economische productieomvang (20 bedrijven hebben samen meer dan 80% van de gronden in gebruik in het gebied). De economische productieomvang geeft echter een indicatie van de hoeveelheid die geproduceerd wordt op het bedrijf, niet van het inkomen.

De overgrote meerderheid van de bedrijven (21) kiest bij voorkeur voor ruilgrond indien ze hun percelen in het projectgebied zouden verliezen. Voor 11 bedrijven is dit zelfs het enige scenario dat ze opgeven. Specifiek voor dit gebied zijn er echter een aantal omstandigheden voor de werking van een lokale grondenbank: mogelijkheden voor het opbouwen van voldoende grondreserve; seizoenspacht; Nederlandse grondgebruikers en gronden in eigendom van Sibelco (voor meer detail zie ook 6.2.3. Grondruil als alternatief voor onteigening).

Als besluit kan men stellen dat er binnen het studiegebied een aantal bedrijven betrokken zijn die zeer zwaar getroffen worden indien de plannen doorgaan op hun gronden:

- 6 bedrijven geven in de enquête aan dat ze hun bedrijf zullen moeten sluiten indien ze hun gronden in het projectgebied verliezen.
- 22 bedrijven zijn minstens met 10 ha en/of minstens 20% van de totale bedrijfsoppervlakte in het volledige studiegebied gelegen. Waarvan 4 bedrijven met meer dan 80% van hun gronden in het gebied liggen en eveneens 4 bedrijven meer dan 50 ha grond in gebruik hebben in het gebied.

Voor bovenvernoemde bedrijven is extra begeleiding en een sterk flankerend beleid van belang indien hun gronden effectief uit gebruik gaan.

Indien gekozen wordt voor de inzet van een lokale grondenbank (LG) is een goede werking van deze LG echter belangrijk voor alle bedrijven met een mogelijk oppervlakteverlies. Verder is een snelle, duidelijke communicatie over de stand van zaken (exacte locatie en de termijn) een must met het oog op het lokaal draagvlak en een goed verloop van het proces.

Het is belangrijk dat er voldoende en snel gecommuniceerd wordt met de betrokkenen over de timing en de geplande ontginningen. Omdat dit landbouweffectenrapport relatief vroeg opgemaakt is ten opzichte van effectieve ontginning, zijn er in principe meer mogelijkheden voor een grondenbank om een grondreserve aan te leggen.

BIJLAGEN

A. Tabellen- en figurenlijst

Tabel 1: Ruimteboekhouding uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen	13
Tabel 2: Gewestplanbestemmingen	17
Tabel 3: Bemestingsnormen in het projectgebied	23
Tabel 4: Verhouding huiskavel – veldkavel in het studiegebied	26
Tabel 5: Afstand tot de bedrijfszetel voor de betrokken percelen.....	27
Tabel 6: Eigendomstructuur	28
Tabel 7: Bodemgebruik in 2010	29
Tabel 8: Ligging van de bedrijven	30
Tabel 9: Bedrijfstypologie	31
Tabel 10: Inkomensvorming	32
Tabel 11: Leeftijd van de bedrijfsleider	32
Tabel 12: Gemiddelde bedrijfsoppervlakte per bedrijfstype.....	33
Tabel 13: Aantal bedrijven in functie van de bedrijfsoppervlakte.....	34
Tabel 14: Aantal bedrijven in functie van de productieomvang.....	34
Tabel 15: Aantal bedrijven in functie van de ruwvoederbalans	36
Tabel 16: De geschatte mestbalans per bedrijfstype.....	37
Tabel 17: Wensbeeld van de geënquêteerde bedrijfsleiders met betrekking tot de toekomstige evolutie van hun bedrijfsoppervlakte.....	39
Tabel 18: Opvolging van de bedrijfsleiders	39
Tabel 19: Aantal gebruikers volgens absolute en relatieve oppervlakte in het volledige studiegebied	41
Tabel 20: Aantal bedrijven volgens productieomvang en relatieve oppervlakte binnen het volledige projectgebied.....	41
Tabel 21: Indeling van de bedrijven naargelang de gewenste flankerende maatregelen	52
Figuur 1: Bodemtype in het volledige studiegebied.....	25
Figuur 2: Bodemtype van de landbouwpercelen* in het studiegebied.....	25

B. Kaartenlijst

Kaart 1: Situering
Kaart 2: Gewestplan
Kaart 3: Landschap
Kaart 4: VEN en speciale beschermingszones
Kaart 5: Recht van voorkoop
Kaart 6: Bemestingsnormen
Kaart 7: Bodemkaart
Kaart 8: Kavelliging
Kaart 9: Bodemgebruik
Kaart 10: Bedrijfstypologie
Kaart 11: Inkomensvorming
Kaart 12: Leeftijd bedrijfsleiders

C. Enquêteformulier

Landbouwenquête project-LER Kempense Meren

(1) Nummer:

Deel A: Persoonlijke gegevens

Bedrijfsvorm:

(2) persoonlijk / LV / BVBA / NV/ ...

Gegevens gezin bedrijfsleider 1 (elk adres vormt apart gezin):

(3) Naam: Voornaam:

(4) Geboortjaar: nationaliteit:

(5) Geslacht: M/V

(6) Adres: Straat: Nummer:
Gemeente: Postnummer:

Gezinssituatie bedrijfsleider:

(7) Gehuwd en/of samenwonend: 1. ja 2. nee

(8) Inkomensvorming bedrijfsleider:

1. hoofdberoep	2. nevenberoep
3. hobby	4. gepensioneerde landbouwer

Inkomensvorming gezin:

(9) Samenstelling van het gezinsinkomen (bedrijfsleider + echtgeno(o)te):

1. inkomen enkel uit landbouwactiviteiten
2. landbouw vormt het hoofdaandeel, niet-landbouw aanvullend
3. niet-landbouwactiviteiten vormen het hoofdaandeel, landbouw aanvullend

(10) Andere gezinsleden met inkomen:

(11) Wanneer bent u op het bedrijf begonnen?

1. overgenomen in:
2. nieuw begonnen in:

Landbouworganisaties:

(12a) Bent U lid van een boerenorganisatie? 1. ja 2. nee

(12b) Zo ja, welke?

1. Belgische Boerenbond (BB)	5. Land- en tuinbouworganisatie
2. Algemeen Boerensyndicaat	Nederland (LTO/ ZLTO/LLTB)
(ABS)/ 't Boerenfront (BF)	6. Noordbrabantse Christelijke Boerenbond
3. Bioforum/Belbior	(NCB)
4. Vlaams Agrarisch Centrum (VAC)	7. Nederlandse akkerbouw vakbond (NAV)

8. Federatie Biologische Boeren (FBB/
NVEL/ VBDB)

9. andere:
10. geen antwoord

Gegevens gezin bedrijfsleider 2:

(3) Naam: Voornaam:
(4) Geboortejaar: nationaliteit:
(5) Geslacht: M/V
(6) Adres:
Straat: Nummer:
Gemeente: Postnummer:

Gezinssituatie bedrijfsleider:

(7) Gehuwd en/of samenwonend: 1. ja 2. nee

(8) Inkomensvorming bedrijfsleider:

- 1. hoofdberoep
- 2. nevenberoep
- 3. hobby
- 4. gepensioneerde landbouwer

Inkomensvorming gezin:

(9) Samenstelling van het gezinsinkomen (bedrijfsleider + echtgeno(o)te):
1. inkomen enkel uit landbouwactiviteiten
2. landbouw vormt het hoofdaandeel, niet-landbouw aanvullend
3. niet-landbouwactiviteiten vormen het hoofdaandeel, landbouw aanvullend

(10) Andere gezinsleden met inkomen:

(11) Wanneer bent u op het bedrijf begonnen?

- 1. overgenomen in:
- 2. nieuw begonnen in:

Landbouworganisaties:

(12a) Bent U lid van een boerenorganisatie? 1. ja 2. nee
(12b) Zo ja, welke?
1. Belgische Boerenbond (BB) 6. Noordbrabantse Christelijke Boerenbond (NCB)
2. Algemeen Boerensyndicaat (ABS)/ 't Boerenfront (BF) 7. Nederlandse akkerbouw vakbond (NAV)
3. Bioforum/Belbior 8. Federatie Biologische Boeren (FBB/ NVEL/ VBDB)
4. Vlaams Agrarisch Centrum (VAC) 9. andere:
5. Land- en tuinbouworganisatie Nederland (LTO/ ZLTO/LLTB) 10. geen antwoord

Deel B: Bedrijfsgegevens**Ligging bedrijf** (zelf voorbereiden)

- (13) de bedrijfszetel ligt: 1. in het projectgebied
2. buiten het projectgebied

(14) bedrijfsareaal in het projectgebied: ha of % van de bedrijfsoppervlakte

Bedrijfsoppervlakte

(15a) totale bedrijfsoppervlakte:(ha)

Waarvan: (15b) eigendom:(ha)

(15c) pacht:(ha)

(15d) seizoenspacht:(ha)

(16) Het hoofdaandeel van het landbouwincome komt uit

1. akkerbouw	5. varkens
2. tuinbouw	6. pluimvee
3. melkvee	7. andere:
4. vleesvee	

(17) Is uw bedrijf gespecialiseerd?

Ja, gespecialiseerd in:

Nee, gemengd in:

Mid Term Review

(18a) Aantal ha blijvend grasland:(ha)

(18b) Aantal ha te activeren:(ha)

(18c) Aantal toeslagrechten:(aantal)

(18d) Bedrag:(€)

(19) Akkergewassen

Teelt	Oppervlakte (ha)	Teelt	Oppervlakte (ha)
tarwe		suikerbieten	
gerst		voederbieten	
maïs		aardappel	

(20) Grasland

Opp tijdelijk grasland (ha)	Opp blijvend grasland (ha)	Totale opp grasland (ha)

(21) Fruitteelt

Teelt	Oppervlakte (are)	Teelt	Oppervlakte (are)
appel		kriek	
peer		pruim	
kers			

aardbei	onder glas	onder tunnels	volle grond

(22) Tuinbouw in open lucht

totale oppervlakte:are*

Teelt	Oppervlakte (are)	Teelt	Oppervlakte (are)
boon		kropsla	
erwt		prei	
wortel		bloemen	
koolgewas		boomkwekerij	

(23) Tuinbouw onder glas (voor aardbei onder glas: zie fruitteelt)

totale oppervlakte:are*

Teelt	Oppervlakte (m ²)	Teelt	Oppervlakte (m ²)
komkommer		potplanten	
paprika		snijbloemen	
tomaat		perkplanten	
chrysanten			

* : som van de oppervlaktes kan meer zijn dan totale oppervlakte, indien er meer dan één teelt per seizoen is.

(24) Braakland

Oppervlakte braakland:ha

Veeteelt

(25) Melkvee	Aantal	(26) Vleesvee	Aantal
melkkoeien		♂ < 1 jaar	
jongvee (< 1 jaar)		♂ 1 - 2 jaar	
jongvee (1 - 2 jaar)		♀ < 1 jaar	
stieren (> 2 jaar)		♀ 1 - 2 jaar	
		zoogkoeien	
		stieren (>2 jaar)	

(27) Varkens	Aantal	Type bedrijf		
		gesloten	half gesloten	open
zeugen				
vleesvarkens				

(28) Ander vee	Aantal	(28) Ander vee	Aantal
Leghennen		Paarden	
Slachtkuikens		Vleeskalveren	
Schape			

Quota

- (29a) melkquotum: (liter)
 (29b) quota thuisverkoop: (liter)
 (29c) suikerbietquotum: (ton)
 (29d) zoogkoeienquotum: (stuks)

Deel C: Afzetmarkt

(30) Welke afzetkanalen zijn in gebruik op uw bedrijf?

	Product(en)	Opmerkingen
(30a) veehandel		
(30b) verwerkende Industrie *		
(30c) veiling		
(30d) supermarkt		
(30e) rechtstreeks **		
(30f) andere:		

*: Verwerkende industrie: melkerij, conservenfabriek, ...

** : Rechtstreekse verkoop: verkoop aan huis, markten, ...

(31) Indien er aan **rechtstreekse verkoop** gedaan wordt, gelieve te specificeren op welke manier en in welke mate:

1. niets
2. zeer kleine hoeveelheden
3. minder dan 50% van de productie
4. meer dan 50% van de productie
5. alles

(32) Indien er niet aan rechtstreekse verkoop gedaan wordt: overweegt u om dit in de toekomst wel te doen?

1. ja
2. nee

(33) Worden er **producten** geproduceerd waarvoor contracten werden afgesloten met de afnemers? 1. ja 2. nee

(34) Zo ja, welke?

Product	Contract met vaste prijs	Andere vorm van contract	Voorwaarden of eisen? Vb. min.opp

Deel D: Toekomstperspectief**Verleden****Zijn er belangrijke verschuivingen gebeurd in de productie de laatste 5 jaar?**

	Ja	Nee	Welke?
(35) nieuwe teelten/vee			
(36) uitbreiding teelten/vee			
(37) inkrimping teelten/vee			
(38) stopzetting teelten/vee			
(39) overschakeling naar contractteelt			

Hebt U in die periode geïnvesteerd?

(kruis ieder onderdeel aan waarin meer dan 2.500 € of 100.000 BEF geïnvesteerd werd)

	1. ja	2. nee
(40a) in grond		
(40b) in gebouwen		
(40c) in machines		
(40d) in quota		
(40e) in milieuzorg (vb. mestverwerking, waterzuivering, ...)		
(40f) in verbrede landbouw		

Toekomst**(41) In de komende jaren, wilt u de totale bedrijfsoppervlakte (inclusief seizoenspacht)**

1. vergroten
2. gelijk laten
3. verkleinen

Voorziet U belangrijke verschuivingen in de productie voor de komende jaren?

	Ja	Nee	Termijn?	Welke?
(42) nieuwe teelten/vee				
(43) uitbreiding teelten/vee				
(44) inkrimping teelten/vee				
(45) stopzetting teelten/vee				
(46) overschakeling naar contractteelt				

Bent U van plan om in de komende jaren te investeren?

	1. ja	2. nee	Termijn?
(47a) in grond			
(47b) in gebouwen			
(47c) in machines			
(47d) in quota			
(47e) in milieuzorg (vb. mestverwerking, waterzuivering, ...)			
(47f) in verbrede landbouw			

(48a) Is er een opvolger voor het bedrijf?

1. ja
2. nee
3. ik weet het nog niet
4. ik ben jonger dan 50 en heb er niet over nagedacht

(48b) Indien nee, wat gebeurt er dan met het bedrijf?

1. ik verkoop het bedrijf of laat het over
2. ik blijf op het bedrijf wonen
3. ik weet het nog niet

(48c) Wat is de relatie met opvolger

1. eerste graad verwantschap (zoon of dochter)
2. tweede graad verwantschap (kleinzoon)
3. andere:

(48d) Wat is de huidige activiteit van de opvolger

1. student
2. werkt reeds mee op bedrijf
3. andere:

Deel E: Houding t.o.v. verbrede landbouw

Gebruik van milieuvriendelijke technieken

	1. Toegepast	2. Interesse	3. Niet toegepast
(49) groenbemesting			
(50) mechanische onkruidbestrijding			
(51) lastenboek (Flandria, IKM,...)			

Vormen van diversificatie

	1. Niet aanwezig	2. Aanwezig	3. Niet aanwezig, wel interesse	Specificeer
(52) hoevetoerisme				
(53) verwerking				
(54) biolandbouw				
(55) beheerovereenkomsten				
(56) andere:				
rechtstreekse verkoop	zie vraag i.v.m. afzet			

Deel F: Perceelskenmerken

(57) In onderstaande tabel worden voor elk perceel een aantal kenmerken nagegaan. Om een vlotte verwerking mogelijk te maken zijn het aantal mogelijkheden in te vullen per kenmerk beperkt.

- **Nr. (Perceelsnummer):** De nummering in de tabel stemt overeen met de nummering van het kaartmateriaal bij de enquête (bron: mestbankregistratie).
- **Teelt:** gewas in 2010 (bv. maïs)
- **Eigendom:** J als perceel in eigendom is (tot in 2de graad), N voor pacht (andere)
- **Huiskavel:** de huiskavel is een aaneengesloten blok van bij het bedrijf behorende percelen rond de bedrijfszetel (J/N)
- **Afstand:** aanduiden als de afstand tot de bedrijfszetel groter is dan 2 km (J/N)
- **Ontsluiting:** Indien het perceel bereikbaar is via een openbare weg, antwoord met 'J'. Indien enkel bereikbaar via een erfdienstbaarheid, antwoord met 'N'.
- **Gebouw:** staat er een gebouw op het perceel?
- **BO:** is er een beheerovereenkomst afgesloten voor dit perceel? Zoja, welke + afgesloten bij VLM, gemeente, ... + looptijd
- **GWP-bestemming:** gewestplanbestemming waarin het perceel ligt (indien duidelijk op kaart).
- **Belang perceel:** wat is het belang van dit perceel in de volledige bedrijfsvoering?
- **Activering toeslagrechten:**
- **Andere projecten:** is het perceel betrokken in andere projecten in de buurt (Vogelrichtlijngebied, Koninklijke schenking, ecoduct, grondenruil Koemook, Russendorp, ...) (ook opzoeken door VLM)

Deel G: Impact en remediërende suggesties vanuit de landbouw

(58a) Was/bent u betrokken bij andere projecten in de omgeving? (zie ook deel F)

1. ja 2. nee 3. geen antwoord

Zoja, Welke projecten?

Wat waren/zijn de gevolgen hiervan voor uw bedrijf?

(58b) Zijn de gronden binnen het huidige project belangrijk voor uw bedrijf?

1. zeer belangrijk 4. weinig belangrijk
2. matig belangrijk 5. niet belangrijk
3. ik weet het niet 6. geen antwoord

(59) Komt de bedrijfsvoering in het gedrang zonder de percelen in het projectgebied?

1. zeker wel 4. waarschijnlijk niet
2. waarschijnlijk wel 5. zeker niet
3. ik weet het niet 6. geen antwoord

(60) Wat zou het grootste gevolg voor uw bedrijf kunnen zijn, indien al uw gronden binnen het project betrokken worden in maatregelen?

1. mestoverschot neemt toe
2. te kort aan akkerland
3. veebezetting te groot
4. ruwvoedertekort
5. aanzienlijk inkomensverlies
6. verlies aan premies/beheersvergoeding
7. toenemende vaste kosten
8. andere:

(61) Gaat u uw toekomstplannen aanpassen indien de gronden in het projectgebied aan uw bedrijf onttrokken worden?

1. ja 2. nee 3. geen antwoord

(62) Bestaat de mogelijkheid dat u uw gronden *binnen* het projectgebied verkoopt (pachtafstand) en uw bedrijfsvoering verder zet op resterende gronden?

1. ja 2. nee

(63) Bestaat de mogelijkheid dat u gronden en/of gebouwen *buiten* het projectgebied verkoopt (pachtafstand)?

1. ja 2. nee

(64) Bestaat de mogelijkheid dat u *al* uw gronden verkoopt (pachtafstand) en stopt met boeren?

1. ja 2. nee

(65) Wat vindt u de meest geschikte oplossing voor het verwerven van de gronden in het projectgebied?

1. de overheid moet het ganse bedrijf opkopen, inclusief de bedrijfszetel
2. de overheid moet enkel gronden aankopen in het gebied
3. de overheid moet gronden uitruilen naar buiten het projectgebied

(66) Bij uitruiling, wat is uw prioriteit voor het nieuwe perceel?

1. afstand tot de bedrijfszetel
2. bereikbaarheid, ligging aan openbare weg
3. bodemkwaliteit, geschiktheid voor zelfde teelt
4. behoud van zelfde oppervlakte huiskavel
5. behoud oppervlakte perceel

(67) Indien de bedrijfszetel in of aan de rand van het project gelegen is, ziet u een oplossing in bedrijfsverplaatsing?

1. ja
2. nee
3. ik weet het niet

(67b) Hebt u gronden in gebruik die erg van belang zijn voor uw bedrijf en die niet in de agrarische bestemming liggen?

1. ja
2. nee
3. ik weet het niet

Zoja, in welke bestemming liggen deze gronden?

Zou het voor uw bedrijfsvoering een grote meerwaarde zijn indien de bestemming van deze gronden zou veranderen naar de agrarische bestemming?

(68) Wat verkiest u indien het project op *korte* termijn (enkele jaren) uitgevoerd zou worden?

1. gronden in projectgebied uitbetaald en verder boeren op gronden buiten project
2. gronden binnen project geruild met gronden buiten project en zo verder boeren
3. bedrijfsverplaatsing
4. geheel uitbetaald worden en stoppen met boeren

(69) Wat verkiest u indien het project pas op *lange* termijn (10-15 jaar) zou uitgevoerd worden?

1. gronden in projectgebied uitbetaald en verder boeren op gronden buiten project
2. gronden binnen project geruild met gronden buiten project en zo verder boeren
3. bedrijfsverplaatsing
4. geheel uitbetaald worden en stoppen met boeren

(70) Denkt u dat ruilverkaveling een interessant instrument zou kunnen zijn om de landbouwstructuur in de omgeving van het project te verbeteren?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(71) Stel, uw grond wordt onteigend maar u krijgt de mogelijkheid om nog een tijd gebruik te maken van de grond tegen bepaalde voorwaarden. Bent u hierin geïnteresseerd?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(72) Stel, uw grond wordt niet onteigend, er worden echter wel beperkingen opgelegd aan het gebruik, waarvoor u een vergoeding ontvangt. Ben u hierin geïnteresseerd?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(73) Welke van beide vorige situatie krijgt uw voorkeur?

1. vraag 71 (onteigen en gebruik)
2. vraag 72 (grond behouden met beperkingen)

(74) Zou u geïnteresseerd zijn om samen met andere landbouwers in te staan voor het beheer van natuur, tegen een vergoeding?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(75a) Bent u geïnteresseerd om eventuele werken te doen buiten het eigen bedrijf via een agro-aanneming (bv. onderhoud graslanden, onderhoud sloten voor de gemeente, loonwerk voor collega's)?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(75b) Indien ja, aan welk type werk denkt u?

1. loonwerk voor collega's
2. onderhoud sloten
3. maaien wegbermen
4. onderhoud houtkanten
5. inspringen als bedrijfsverzorger
6. andere:

(60) Wat zou het grootste gevolg voor uw bedrijf kunnen zijn, indien al uw gronden binnen het project betrokken worden in maatregelen?

1. mestoverschot neemt toe
2. te kort aan akkerland
3. veebezetting te groot
4. ruwvoedertekort
5. aanzienlijk inkomensverlies
6. verlies aan premies/beheersvergoeding
7. toenemende vaste kosten
8. andere:

(61) Gaat u uw toekomstplannen aanpassen indien de gronden in het projectgebied aan uw bedrijf onttrokken worden?

1. ja
2. nee
3. geen antwoord

(62) Bestaat de mogelijkheid dat u uw gronden *binnen* het projectgebied verkoopt (pachtafstand) en uw bedrijfsvoering verder zet op resterende gronden?

1. ja
2. nee

(63) Bestaat de mogelijkheid dat u gronden en/of gebouwen *buiten* het projectgebied verkoopt (pachtafstand)?

1. ja
2. nee

(64) Bestaat de mogelijkheid dat u *al* uw gronden verkoopt (pachtafstand) en stopt met boeren?

1. ja
2. nee

(65) Wat vindt u de meest geschikte oplossing voor het verwerven van de gronden in het projectgebied?

1. de overheid moet het ganse bedrijf opkopen, inclusief de bedrijfszetel
2. de overheid moet enkel gronden aankopen in het gebied
3. de overheid moet gronden uitruilen naar buiten het projectgebied

(66) Bij uitruiling, wat is uw prioriteit voor het nieuwe perceel?

1. afstand tot de bedrijfszetel
2. bereikbaarheid, ligging aan openbare weg
3. bodemkwaliteit, geschiktheid voor zelfde teelt
4. behoud van zelfde oppervlakte huiskavel
5. behoud oppervlakte perceel

(67) Indien de bedrijfszetel in of aan de rand van het project gelegen is, ziet u een oplossing in bedrijfsverplaatsing?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(67b) Hebt u gronden in gebruik die erg van belang zijn voor uw bedrijf en die niet in de agrarische bestemming liggen?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

Zoja, in welke bestemming liggen deze gronden?

Zou het voor uw bedrijfsvoering een grote meerwaarde zijn indien de bestemming van deze gronden zou veranderen naar de agrarische bestemming?

(68) Wat verkiest u indien het project op *korte* termijn (enkele jaren) uitgevoerd zou worden?

1. gronden in projectgebied uitbetaald en verder boeren op gronden buiten project
2. gronden binnen project geruild met gronden buiten project en zo verder boeren
3. bedrijfsverplaatsing
4. geheel uitbetaald worden en stoppen met boeren

(69) Wat verkiest u indien het project pas op *lange* termijn (10-15 jaar) zou uitgevoerd worden?

1. gronden in projectgebied uitbetaald en verder boeren op gronden buiten project
2. gronden binnen project geruild met gronden buiten project en zo verder boeren
3. bedrijfsverplaatsing
4. geheel uitbetaald worden en stoppen met boeren

(70) Denkt u dat ruilverkaveling een interessant instrument zou kunnen zijn om de landbouwstructuur in de omgeving van het project te verbeteren?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(71) Stel, uw grond wordt onteigend maar u krijgt de mogelijkheid om nog een tijd gebruik te maken van de grond tegen bepaalde voorwaarden. Bent u hierin geïnteresseerd?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(72) Stel, uw grond wordt niet onteigend, er worden echter wel beperkingen opgelegd aan het gebruik, waarvoor u een vergoeding ontvangt. Ben u hierin geïnteresseerd?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(73) Welke van beide vorige situatie krijgt uw voorkeur?

1. vraag 71 (onteigen en gebruik)
2. vraag 72 (grond behouden met beperkingen)

(74) Zou u geïnteresseerd zijn om samen met andere landbouwers in te staan voor het beheer van natuur, tegen een vergoeding?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(75a) Bent u geïnteresseerd om eventuele werken te doen buiten het eigen bedrijf via een agro-aanneming (bv. onderhoud graslanden, onderhoud sloten voor de gemeente, loonwerk voor collega's)?

1. ja 2. nee 3. ik weet het niet

(75b) Indien ja, aan welk type werk denkt u?

1. loonwerk voor collega's
2. onderhoud sloten
3. maaien wegbermen
4. onderhoud houtkanten
5. inspringen als bedrijfsverzorger
6. andere:

D. Fictieve bedrijfsfiche

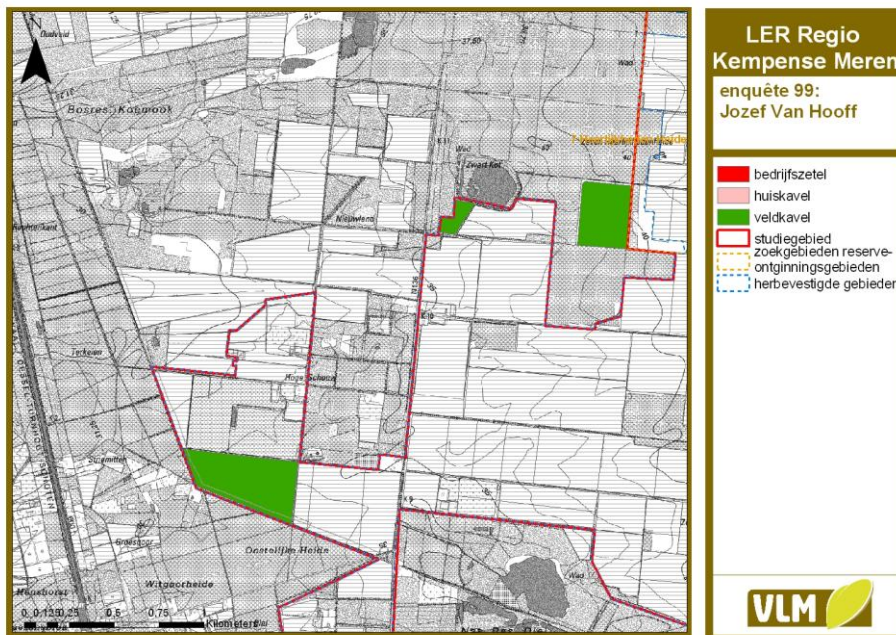
Van Hooff Jozef

Postelsesteenweg 101 – 2400 Mol

Enquêtenummer 99

Situering:

De bedrijfsgebouwen van het melkveebedrijf van Van Hooff liggen ten zuiden van het studiegebied. Het bedrijf heeft in het zuiden van het gebied 2 percelen in gebruik. Samen goed voor 8 ha of 10% van de totale bedrijfsoppervlakte.

Bedrijfskenmerken:

Geboortejaar landbouwer:	1965
Hoofdrichting:	melkvee
Hoofdberoep landbouw:	ja
Totale bedrijfsoppervlakte:	77 ha
Teeltplan van het bedrijf:	8 ha tarwe, 1 ha gerst, 38 ha maïs, 4,5 ha spelt en 30 ha permanent grasland
Dieren:	140 stuks jongvee, 100 stuks melkvee
Teelten in het projectgebied:	8 ha maïs
Pachtsituatie in het projectgebied:	8 ha pacht

Aandachtspunten gesignaleerd door de bedrijfsleider:

- Geen specifieke aandachtspunten gemeld door de bedrijfsleider.

Voorstellen:

Voorkeursscenario:

Ruilgrond in de buurt van de bedrijfszetel

Scenario 2:

Vergoeding van het oppervlakteverlies